

Аналітичний звіт

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА РФ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗНИЩЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ТОТ УКРАЇНИ

**Аналітичний звіт
«Молодіжна політика РФ як інструмент знищення ідентичності на ТОТ України»**

Авторка: Анастасія Воробйова

Документаторка: Ольга Шаповал

Дизайн: Олена Афанасьєва

Аналітичний звіт підготовлений Центром громадянської просвіти «Альменда» в рамках проєкту «Молодіжна політика Російської Федерації як інструмент індоктринації та мілітаризації дітей». Зміст цього документа є виключною відповідальністю ГО «Центр Громадянської Просвіти “Альменда”» і не обов’язково відбиває позицію Civil Rights Defenders.

Центр громадянської просвіти «Альменда» (ЦГП «Альменда») – громадська організація, зареєстрована в Ялті 2011 року. До 2014 року пріоритетним напрямом діяльності організації була просвіта у сфері прав людини. У 2014 році через окупацію Криму організація вимушена була переїхати до Києва. Наразі пріоритетні напрями діяльності організації – забезпечення систематичного збору точних, своєчасних, перевірених даних щодо брутальних порушень стосовно дітей у ситуаціях збройного конфлікту.

Під час підготовки моніторингових звітів ЦГП «Альменда» керується принципами об’єктивності, достовірності та своєчасності.

Детальніше про Центр громадянської просвіти «Альменда»: <http://almenda.org>.

Контакти для зауважень і пропозицій: електронна пошта info@almenda.org.

Зміст

I. ВСТУП	5
Основні поняття	8
Юридична кваліфікація	8
Методологія	10
Використана інформація	11
Обмеження	11
II. ОСНОВНА ЧАСТИНА	12
1. Молодіжна політика в Російській Федерації	12
1.1. Загальна характеристика	12
1.2. Організації, відповідальні за молодіжну політику в РФ	14
1.3 Основні напрями молодіжної політики РФ	17
2. Молодіжна політика на ТОТ	20
2.1. ТОТ АР Крим і м. Севастополь	20
2.1.1. Загальна характеристика	20
2.1.2. Організації	21
2.1.3. Приклади заходів з реалізації молодіжної політики	24
2.2. «Нові території» після 30 вересня 2022	28
ТОТ Донецької області	29
ТОТ Луганської області	30
ТОТ Херсонської області	30
ТОТ Запорізької області	31
2.2.1. Приклади заходів з реалізації молодіжної політики	32
III. ВІДПОВІДАЛЬНІ ОСОБИ	38
Посадовці РФ	38
Ксенія Разуваєва [Ксения Разуваева]	38
Денис Аширов	38
Григорій Гуров [Григорий Гуров]	40
Дмитро Чернишенко [Дмитрий Чернышенко]	40
Посадовці ТОТ	41
ТОТ Донецької області:	41
Кирило Макаров [Кирилл Макаров]	41
ТОТ Луганської області	42
Юлія Величко [Юлия Величко]	42
ТОТ Запорізької області	43
Егор Логунов [Егор Логунов]	43
Антон Тицький [Антон Тицкий]	44
ТОТ Херсонської області	45
Ігор Астранін [Игорь Астранин]	45
Сергій Чусов [Сергей Чусов]	46
ТОТ АР Крим і м. Севастополь	46
ТОТ АР Крим	46
Олексій Зінченко [Алексей Зинченко]	46
ТОТ м. Севастополь	47
Марина Слонченко	47
ВИСНОВКИ	49

Список скорочень

- АНО** – Автономна некомерційна організація
- АР Крим** – Автономна республіка Крим
- ЄС** – Європейський союз
- ЗВО** – заклади вищої освіти
- ЗМІ** – засоби масової інформації
- МВС** – Міністерство внутрішніх справ
- Міноборони** – Міністерство оборони РФ
- Мінобрнауки** – Міністерство науки і вищої освіти РФ
- Міносвіти** – Міністерство просвіти РФ
- МКС** – Міжнародний Кримінальний Суд
- ООН** – Організація Об'єднаних Націй
- РФ** – Російська Федерація
- т.зв. «СВО»** – так звана «спеціальна воєнна операція» — термін, яким в Російській Федерації називають повномасштабне вторгнення в Україну
- СНД** – Союз незалежних держав
- СРСР** – Союз Радянських Соціалістичних Республік
- США** – Сполучені Штати Америки
- ТОТ** – тимчасово окупована територія

I. Вступ

“ Залог будущего страны, преемственности ее развития в том, чтобы у молодежи были надежные жизненные ориентиры, чтобы она считала подлинно своими наши [російські] традиционные ценности

Президент Российской Федерации Владимир Путин, 26 февраля 2024 года.¹

У 2022 році президент Росії В. Путін назвав молодіжну політику стратегічно важливою темою для російського уряду, бо саме молоді росіяни (під якими Путін мав на увазі і мешканців окупованих територій) будуть «визначати майбутній розвиток Росії».² Однак вже від початку 2000-х років російська влада почала пріоритизувати молодіжну політику і загалом ідеологічно активно працювати з російською молоддю. Як кажуть самі російські дослідники, російська влада зосередила увагу на молоді тоді, коли в Сербії, Грузії, Україні і Киргизстані відбувались демократичні процеси, а саме так звані «кольорові революції» як «серії масових вуличних протестів, які зазвичай завершуються зміною політичного режиму країни» і основною рушійною силою яких є саме молодь.³ Варто вказати, що «кольорові революції» носять мирний і безкровний характер, а основною формою їх здійснення є мітинги і демонстрації.⁴

Такі демократичні процеси ненасильницького характеру відбувались зокрема в Грузії (2003 р., Революція троянд), Україні (2004 р., Помаранчева революція) і Киргизстані (2005 р., Революція тюльпанів).⁵ Саме тоді російський режим зрозумів небезпеку від молодого покоління, яке може зажадати демократичних змін, коли авторитаризм у Росії вже почав поглиблюватись.⁶

Тому для запобігання «кольоровим революціям» російська влада вирішила, що, по-перше, необхідно викоринити «екстремістські ідеї» (себто, будь-яке іншомислення) серед молоді. По-друге, мають популяризовуватись більш консервативні духовні, культурні, сімейні та моральні цінності, які на перше місце ставлять не власні інтереси, а благо «Отечества». Це стосується патріотичного та громадянського виховання молоді, яке фактично позбавляє критичного мислення і веде до розвитку «сліпого патріотизму».⁷ По-четверте, мають реалізовуватись різноманітні культурні волонтерські та благодійні проекти та програми. Спроби вирішення цього завдання відбуваються і через створення патріотичних організацій молоді (наприклад, «Юнармія», «Руху Перших» та ін.).⁸ Тому Росія шукає захисту

1 <https://tass.ru/obschestvo/20087409>, архів <https://archive.ph/wip/sqVJM>.

2 <https://tass.ru/obschestvo/16665365>, архів <https://archive.ph/wip/Myd1j>.

3 Медведев Иван Александрович. Молодежь и «цветные революции»: тенденции взаимодействия в современном обществе. *Гуманитарный вестник*. № 6 (80). 2019. С. 7.

4 Петренко В. В., Новак Є. Я. «Кольорові революції»: сутність, основні чинники та характерні риси. 2023.

5 https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_33119_KSzPP_2016_4_6/c/994-871.pdf, архів <https://archive.ph/wip/OkOYL>.

6 <https://newlinesinstitute.org/strategic-competition/the-youth-are-russias-future/>, архів <https://archive.ph/wip/WfTOR>

7 Сліпий патріотизм визначається як прихильність до країни, що характеризується беззаперечною позитивною оцінкою, непохитною відданістю та нетерпимістю до критики. Конструктивний патріотизм визначається як прихильність до країни, що характеризується підтримкою сумнівів і критики поточних групових практик, які мають на меті призвести до позитивних змін. Джерело: Schatz, R.T., Staub, E. and Lavine, H. (1999), On the Varieties of National Attachment: Blind Versus Constructive Patriotism. *Political Psychology*, 20: 151–174.

8 Бубнова М. И., Медведев М. А. Молодежь как основная сила цветных революций // Научные высказывания. 2022. № 4 (12). С. 29–33. URL: <https://nvjournal.ru/article/105-molodezh-kak-osnovnaya-sila-tsvetnikh-revoljuty>, архів <https://archive.ph/wip/zrPze>

для свого авторитарного режиму саме через залучення молоді до патріотичних масових молодіжних об'єднань і рухів.⁹ Таким чином російська влада має намір збільшити частку патріотично налаштованої молоді з 40 до 70 відсотків до 2030 року через просування «традиційних моральних орієнтирів».¹⁰

Незважаючи на те, що молодіжна політика реалізовується ще з початку 2000-х років, російські дослідники відзначають «низький рівень історичної грамотності молоді» і бачать неабияку загрозу в «насадженні західного способу життя» та стилю споживання.¹¹ Також, згідно з різними опитуваннями, 40–45 відсотків учасників протестів у Росії 2017–2018 років були молодше 25 років, а приблизно дві третини або більше були молодше 30 років.¹² Тому з 2020 року в Російській Федерації змінилася політико-правова стратегія управління молодіжною політикою, що самі росіяни теж пояснили спробами іноземних держав вплинути на свідомість молодих громадян. На тлі даних подій російський уряд почав приділяти ще більшу увагу питанням розвитку молодіжної політики, молодіжних організацій і безпеки в інформаційному полі.¹³ Водночас питання патріотичного виховання молоді стало частиною безпекового виміру РФ з 2021 року, коли була прийнята оновлена стратегія національної безпеки.¹⁴

Молодіжна політика – комплекс заходів нормативно-правового, фінансово-економічного, організаційно-управлінського, інформаційно-аналітичного, кадрового, наукового та іншого характеру, що реалізуються на основі міжвідомчої взаємодії федеральних органів державної влади, органів державної влади суб'єктів Російської Федерації, органів місцевого самоврядування за участю інститутів громадянського суспільства, юридичних осіб незалежно від їх організаційно-правових форм, і громадян Російської Федерації, у тому числі індивідуальних підприємців і спрямованих на створення умов для розвитку молоді, її самореалізації у різних сферах життєдіяльності, на громадянсько-патріотичне та духовно-моральне виховання молодих громадян з метою досягнення сталого соціально-економічного розвитку, глобальної конкурентоспроможності, національної безпеки Російської Федерації (авторський переклад з рос. – Прим. авт.)¹⁵

У 2014 році після окупації АР Крим і м. Севастополь і початку військової операції на Донеччині та Луганщині були спрямовані додаткові ресурси на виховання патріотизму й створення мобілізаційного резерву як у Росії, так і на ТОТ серед юних українських громадян. Навіть у російській Стратегії національної політики наголошується на тому, що окупація АР Крим і м. Севастополь викликала неабияке патріотичне піднесення в Росії.¹⁶

9 Меркулов П. А. Молодежь как основной ресурс «цветных революций» и борьба за неё // Власть. 2015. Том 23. № 6. С. 63–66.

10 <https://politika.sevastopol.su/news/v-rossii-hotjat-uvlichit-chislo-patrioticheskoy-molodjzhi/>, архів <https://archive.ph/wip/LljJT>.

11 <https://mollab.hse.ru/mirror/pubs/share/823942055.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/HuOGI>.

12 https://thinktank.4freerussia.org/wp-content/uploads/2019/05/Russian-Youth_web_eng-1.pdf, архів <https://archive.ph/wip/clr9x>.

13 Крицкая А. А., Меликян А. Г. Методологические аспекты реализации государственной молодежной политики в России // Государственное и муниципальное управление. Ученые записки. 2024. № 2. С. 197–202.

14 <http://www.kremlin.ru/acts/bank/48502>, архів <https://archive.ph/g20dR>.

15 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_372649/c5051782233acca771e9adb35b47d3fb82c9ff1c/, архів <https://archive.ph/wip/ADotQ>.

16 <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102161949>, архів <https://archive.ph/UOMYu>.

На це патріотичне піднесення були спрямовані чималі кошти. Як уже було проаналізовано ГО «ЦГП “Альменда”», від 2014 до 2018 року бюджет на пряму молодіжної політики РФ коливався від 1,13 млрд руб. (еквівалентно приблизно 12,4 млн доларів США) до 18,47 млрд руб. (еквівалентно приблизно 203 млн доларів США), а вже з 2021 року спостерігається значне зростання – витрати становили більш ніж 34,3 млрд руб. (еквівалентно більш ніж 377 млн доларів США).¹⁷ Станом на 2024 рік закладено понад 56,1 млрд руб. (еквівалентно більше 617 млн доларів США). На 2025 рік російська влада виділила 66 млрд руб. на молодіжну політику.¹⁸ Як зауважує Тетяна Личко, документаторка ГО «ЦГП “Альменда”», збільшення фінансування з 2021 року, цілком ймовірно, спричинене підготовкою до повномасштабного вторгнення в Україну та необхідністю «правильного» налаштування молоді для сприйняття рішень Кремля, що пояснює і подальше зростання фінансування за роки активного воєнного вторгнення.¹⁹

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році призвело до протиправного включення окремих частин територій України до РФ 30 вересня 2022 року (частини Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей). Так, частина української молоді опинилась під повним контролем РФ, і на окупованих територіях почало розповсюджуватись російське законодавство, в тому числі те, що стосується молодіжної політики. На підконтрольних Росії територіях швидко відкриваються осередки російських молодіжних рухів і створюються місцеві організації.²⁰ Молодіжна політика в так званих «нових регіонах» теж є стратегічно важливою темою в російському дискурсі. Так, згідно з даними росіян, станом на 1 лютого 2024 року на окупованих частинах Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей проживає понад 5 мільйонів осіб, у тому числі молоді віком від 18 до 29 років налічує понад 600 тисяч осіб. Одне з ключових завдань Росії полягає в тому, щоб ці молоді люди почали брати активну участь у розвитку своєї « нової Батьківщини ».²¹

Російська влада виділяє чималі ресурси на досягнення цієї мети. Так, тільки у 2023 році молодь окупованої Донеччини отримала від уряду РФ близько 29 млн руб. на втілення своїх ідей. За перемогу в конкурсі Фонду президентських грантів 8 проєктів некомерційних організацій окупованої Луганщини було профінансовано на загальну суму понад 13,5 млн руб. Майже 4 млн руб. на реалізацію соціальних проєктів було виділено студентам з окупованої Запорізької області та 2 млн руб. для некомерційних організацій непідконтрольної Україні Херсонщини.²² У рамках програми комплексного розвитку молодіжної політики «Регіон для молодих» на 2025 рік виділено понад 276 млн руб. на створення умов для самореалізації молоді та створення восьми сучасних молодіжних просторів. Так, окупована Луганщина отримує понад 80 млн руб., на Донеччину виділено понад 88 млн руб., Запорізька область отримує понад 38 млн руб., а Херсонська область – понад 69 млн руб.²³

17 <https://almenda.org/finansuvannya-molodizhnoi-politiki-v-rosii/>.

18 <https://dobro.press/news/66-mlrd-na-molodyozhnyuyu-politiku-zalozheny-v-byudzheth-na-2025-god>, архів <https://archive.fo/wip/g7Mr0>.

19 <https://almenda.org/finansuvannya-molodizhnoi-politiki-v-rosii/>.

20 Більше у матеріалі ГО «ЦГП “Альменда”» за посиланням: <https://bit.ly/3Z7q1SV>.

21 <https://repost.press/news/molodezhnaya-politika-v-novyh-regionah>, архів <https://archive.ph/ezfYy>.

22 <https://repost.press/news/molodezhnaya-politika-v-novyh-regionah>, архів <https://archive.ph/wip/ezfYy>.

23 <https://lugansk.bezformata.com/listnews/poluchit-bolee-80-mln-rub/137011653/>, архів <https://archive.ph/wip/YNyBe>.

У червні 2024 року заступник голови уряду Росії Дмитро Чернишенко, який курує питання молодіжної політики, заявив, що «нові регіони» повністю включені до російської системи молодіжної політики, а завдяки програмі «Регіон для молодих» на 2024 рік надано понад 336 млн руб. на комплексне вдосконалення молодіжної політики.²⁴ Тобто тиск на українську молодь має тільки посилюватись.

Основні поняття

Згідно з Федеральним законом від 30.12.2020 № 489-ФЗ «Про молодіжну політику в Російській Федерації», молодь – це соціально-демографічна група осіб віком від 14 до 35 років включно, які мають громадянство Російської Федерації. Чисельність молоді Російської Федерації станом на 1 січня 2023 року склала 37,9 млн осіб (25,9 % від загальної чисельності населення), 1 січня 2022 року – 38,3 млн осіб (26,3 % від загальної чисельності населення).²⁵

У проєкті доповіді Мінісвіти Росії про становище молоді в Російській Федерації за 2021–2022 роки пропонується ідея життєвого циклу молоді з чотирма етапами: 14–18 років, 19–24 роки, 25–29 років і 30–35 років. Ключові цільові групи, на які спрямовані проєкти екосистеми російської молодіжної політики – це учні старшої школи (14–17 років), молоді люди віком 18–24 роки, значна частина яких є студентами закладів вищої освіти (далі – ЗВО) чи коледжів, молодь на старті своєї кар'єри (25–29 років) та «молоді дорослі» (30–35 років).²⁶

Російський заступник голови уряду Дмитро Чернишенко наголошує, що у віці 14–17 років відбувається формування системи переконань, яка має «визначальне значення для розвитку моральної, духовної та соціальної поведінки». З 18 до 24 років відбувається «закріплення навичок просоціальної поведінки, громадянської участі, саморозвитку, ведення активного способу життя, які зберігаються протягом усього життя людини та визначають її життєвий рівень та адаптивність до змін». А вже у 25–35 років людина стає головним «двигуном підвищення соціально-економічної конкурентоспроможності країни».²⁷

Тому ми хочемо висвітлити використання молодіжної політики як інструменту русифікації, індоктринації і мілітаризації осіб від 14 до 24 років, тобто тих, що відвідують заклади середньої і вищої освіти, які повністю підконтрольні окупаційній владі РФ і у яких ще відбувається процес формування тих навичок, про які заявляє російський віцепрем'єр, а отже, це є можливість вплинути на них ззовні.

Юридична кваліфікація

На міжнародному рівні немає конкретного документа про права молоді. Проте всі документи з прав людини стосуються молоді, в тому числі основні гарантії, закріплені інструментами ООН.²⁸ Словосполучення «молоді люди» згадується в статті 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, яка вимагає спеціальних заходів за-

24 https://dzen.ru/a/Zn7-7Ue3egJ_OvGk?ysclid=m3fsbr6nb7893259937, архів <https://archive.ph/wip/7iXIE>.

25 <http://surl.li/evopaz>, архів <https://archive.ph/wip/zqucq>.

26 <https://mollab.hse.ru/mirror/pubs/share/823942055.pdf>, архів <https://archive.ph/HuOGI>.

27 <https://xn--m1acd.xn--p1ai/novye-gorizonty-dlya-molodezhi-ot-chernyshenko/>, архів <https://archive.ph/wip/KdViL>.

28 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g18/193/07/pdf/g1819307.pdf>, архів <https://archive.ph/pOKTg>.

хисту, а також надання допомоги для всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації. Молодь прямо згадується в загальних коментарях Комітету щодо права на житло (№ 7), права на освіту (№ 13), права на найвищий досяжний рівень здоров'я (№ 14), права на працю (№ 18), недискримінацію в економічних, соціальних і культурних правах (№ 20), право кожного брати участь у культурному житті (№ 21), право на сексуальне та репродуктивне здоров'я (№ 22) і право на справедливі та сприятливі умови праці (№ 23). Одним із ключових способів просування прав молоді є їх інтеграція в існуючий механізм, використовуючи їх для звітності та моніторингу.²⁹

В системі ООН молодь є одним з основних суб'єктів розбудови миру. Резолюцією 2037 (XX) Генеральної Асамблеї від 7 грудня 1965 року проголошено «Декларацію про поширення серед молоді ідеалів світу, взаємну повагу та взаєморозуміння між народами». Так, усі засоби виховання, навчання та інформація, призначені для молодих людей, повинні сприяти розвитку серед них ідеалів миру, гуманності, свободи та міжнародної солідарності та всіх інших ідеалів як засіб збереження та підтримання миру та сприяння міжнародному взаєморозумінню та співпраці.³⁰

Комітет ООН з прав дитини, даючи роз'яснення щодо підліткового періоду, також підкреслює важливість підходу, заснованого на правах людини (human-rights based approach) щодо підлітків (осіб від 14 до 18 років). Це включає визнання та повагу до гідності та свободи волі підлітків; розширення їх прав і можливостей, активну участь у власному житті; сприяння оптимальному здоров'ю, добробуту та розвитку; і зобов'язання заохочувати, захищати та реалізувати власні права без дискримінації. Навчальні програми для середньої освіти мають бути розроблені таким чином, щоб підготувати підлітків до активної участі, розвивати повагу до прав людини та основних свобод, сприяти громадській активності та готувати до відповідального життя у вільному суспільстві.³¹

Що стосується старшої категорії молоді, слід, наприклад, зазначити, що стаття 13 Пакту по економічних, соціальних і культурних правах стосується як середньої, так і вищої освіти.³² Так, освіта має бути:

- спрямована на повний розвиток людської особистості й усвідомлення її гідності та повинна зміцнювати повагу до прав людини і основних свобод;
- дати можливість усім бути корисними учасниками вільного суспільства;
- сприяти взаєморозумінню, терпимості та дружбі між усіма націями і всіма расовими, етнічними та релігійними групами і сприяти роботі Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру.³³

Тому впровадження у закладах вищої освіти такої молодіжної політики, яка суперечить засадам ст. 13 Пакту, може вважатись порушенням права на освіту. Це стосується використання мілітаристської складової в освітніх заходах, яка не тільки не сприяє «взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма націями», а й прямо готує молодь до участі в російських загарбницьких війнах. Російська молодіжна політика прямо ігнорує українську

29 <https://tools.youthforum.org/youth-rights-info-tool/the-united-nations-and-youth-rights/>, архів <https://archive.ph/Ax54y>.

30 <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/218/00/pdf/nr021800.pdf>, архів <https://archive.ph/oL5Sz>.

31 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g16/404/44/pdf/g1640444.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/t5rUG>.

32 https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/CESCR_General_Comment_13_en.pdf, архів <https://archive.ph/wip/VN6lq>.

33 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

культурну самобутність, і натомість сприяє асиміляції населення ТОТ України і нав'язує російську ідентичність, що суперечить «повному розвитку людської особистості».

Але, як буде показано в цьому звіті, російська молодіжна політика, хоча і впроваджується в закладах середньої та вищої освіти, виходить далеко за її межі.

Перш за все, Росія, як держава-окупант, обмежена в повноваженнях щодо застосування свого внутрішнього законодавства на окупованих територіях України, має поважати закони і, за можливості, зберігати інституції, які функціонували до початку окупації.³⁴ Тому сам факт розповсюдження російського законодавства про молодіжну політику, як і створення підконтрольних Росії організацій (як, наприклад, «міністерства молодіжної політики») на окупованих територіях з метою розповсюдження «російського патріотизму», може розцінюватись як порушення ст. 43 Гаазької Конвенції.³⁵

Так, одним із завдань молодіжної політики є підготовка до служби в російській армії та підвищення мотивації щодо приєднання до збройних сил РФ. Внаслідок примусової паспортизації на ТОТ молоді українські громадяни підпадають під примусовий призов до лав російської армії.³⁶ Слід нагадати, що Женевською конвенцією про захист цивільного населення заборонений призов до збройних сил держави-окупанта, а також пропаганда добровільного вступу (ст. 51).³⁷

Російська політика щодо змінення демографічної складової окупованих територій, в тому числі через заохочення російських громадян до переїзду на ТОТ і роботи в окупаційних органах влади (як у випадку «міністерства молодіжної політики» окупованої Херсонщини) може бути кваліфікована як порушення фундаментального принципу окупації як тимчасового режиму, що не передбачає суттєвих змін. Така російська політика може вважатись порушенням ст. 49 Женевської конвенції про захист цивільного населення, яка забороняє країні-окупанту переміщувати частину свого цивільного населення на територію, яку вона окупує. Крім цього, масове переселення росіян на ТОТ і депортацію українців звідти можна, ймовірно, вважати воєнним злочином відповідно до статті 8 (2) (a) (vii) Римського статуту МКС і злочином проти людяності згідно зі статтею 7 (1) (d).

Методологія

Сфери дослідження: молодіжна політика РФ на окупованих територіях України, спрямована на русифікацію, індоктринацію та мілітаризацію дітей і молоді, залучення дітей і молоді до дій, спрямованих на підтримку збройної агресії РФ проти України, знищення української ідентичності, асиміляція населення окупованих територій. Інформацію, репрезентовану у звіті, розглянуто з метою фіксації злочинів Російської Федерації та боротьби з поширюваною нею дезінформацією.

Звіт включає інформацію з наступних блоків: огляд молодіжної політики в РФ, огляд молодіжної політики на окупованих територіях України, висвітлення основних виконавців втілення російської молодіжної політики на окупованих територіях України.

34 <https://zmina.info/articles/yak-rosiya-porushuye-pravo-na-osvitu-pid-chas-okupacziyi-kvalifikacziya-za-mizhnarodnym-pravom/>.

35 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

36 Yale HRL, Forced passportization in Russia-occupied areas of Ukraine, 2023.

37 <https://almenda.org/molodizhni-ruxi-yak-instrument-indoktrinacii-i-militarizacii-na-okupovanix-teritoriyax/>.

Використана інформація

Моніторинг був проведений на підставі інформації від

- органів державної влади України;
- звітів громадських організацій;
- відкритих джерел тимчасово окупованих територій;
- російських джерел;
- публікацій місцевих ЗМІ тимчасово окупованих частин Херсонської, Запорізької областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополь;
- інформації, оприлюдненої у соціальних мережах.

Звіт містить зібрану інформацію про молодіжну політику Російської Федерації на ТОТ України від 30 вересня 2022 року до 15 листопада 2024 року.

Обмеження

Під час цього дослідження автори використовували лише доступні для них джерела. Для написання звіту були використані дані, знайдені в соціальній мережі «Вконтакте», а також з російських джерел. Це зумовлено тим, що після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України більшість інформації від представників окупаційної влади опубліковано саме в цій соціальній мережі, тому зараз вона є фактично єдиним можливим джерелом доступу для отримання необхідних відомостей.

Головним фокусом дослідження є молодіжна політика Росії на окупованих територіях України від 30 вересня 2022 року, тобто від дня формального «включення» окремих частин Запорізької, Херсонської, Луганської та Донецької областей до складу федеральних суб'єктів РФ.³⁸ Хоча спроба анексії цих територій є протиправною і не надає Росії суверенітету над ними,³⁹ внаслідок підписання В. Путіним договору про приєднання зазначених територій до складу РФ, від 30 вересня 2022 року на них почало розповсюджуватись російське законодавство. В контексті територій, які були окуповані Росією до цього періоду (окремі частини Донецької, Луганської області, а також АР Крим і м. Севастополь), події до 30 вересня 2022 року подаються в стислому вигляді.

38 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/09/30/statement-by-the-members-of-the-european-council/>, архів <https://archive.ph/j1MUS>.

39 <https://news.un.org/en/story/2022/09/1129047>, архів <https://archive.ph/qxwWx>.

II. Основна частина

1. Молодіжна політика в Російській Федерації

1.1. Загальна характеристика

Ідея необхідності розробки державної молодіжної політики вперше була висловлена дослідником проблем російської молоді І. М. Іллінським ще 1986 року, в період перебудови, коли почався колапс радянської системи. З цієї дати зазвичай і ведеться відлік розвитку молодіжної політики в сучасній Росії. У період перебудови піонерія⁴⁰ і комсомол⁴¹ як основний інструмент державної політики в молодіжному середовищі втратили релевантність, і виникла потреба у формуванні нової концепції.⁴² Однак, як зазначалось вище, початок створення молодіжної політики як інструменту виховання молоді у «правильному» патріотичному дусі відбувся саме при президентстві Володимира Путіна з 2000-х років, і частково це пов'язано з подіями демократичних революцій у Грузії, Україні та Киргизстані. Саме Путін вирішив відродити старі традиції радянського періоду та практики індоctrинації дітей і молоді в державних організаціях, такі як піонерія і комсомол у часи СРСР.

Молодіжна політика згадується в найвищому законі РФ. Так, пункт «е» ч. 1 ст. 72 російської конституції встановлює, що у спільному віданні Російської Федерації та її суб'єктів знаходяться загальні питання виховання, освіти, науки, культури, фізичної культури та спорту і молодіжної політики.⁴³ Російська конституція також визначає дітей як основний напрям державної політики, а також виховання патріотизму та громадянськості серед них.⁴⁴ Слід зазначити, що російське законодавство визначає дітей як осіб віком до 18 ро-

40 Перші піонерські загони були створені в СРСР у 1922 році. Формально добровільна Всесоюзна піонерська організація об'єднала дітей і підлітків у віці з 9–10 до 15 років. З 1924 року вона називалася ім'ям Володимира Леніна. Піонерія перестала існувати разом з розпадом Радянського Союзу. Більше за посиланням: https://lb.ua/world/2022/07/20/523769_rosii_stvorili_onovlenu_pioneriyu.html, архів <https://archive.ph/wip/1LlIe>.

41 Російський комуністичний союз молоді (РКСМ, від 1926-го – ВЛКСМ) був створений урядом СРСР для бази виховання й підготовки «бойового резерву» для Комуністичної партії СРСР. Рекрутування кадрів для партійного та радянського апарату було необхідною умовою функціонування та відтворення комуністичного режиму в майбутньому. З огляду на це комсомол мав стати школою комунізму, що виховувала б молодь у відповідному дусі й оновлювала таким чином лави «борців за соціалізм». Більше доступно за посиланням: <https://tyzhden.ua/partyia-skazala-nado/>, архів <https://archive.ph/wip/S7kbb>.

42 <https://vmo.rgub.ru/files/report-937-2.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/71jpo>.

43 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_28399/c6e42f15d1b028b04b556f3f9ca32433ae2cc969/, архів <https://archive.ph/9Pw5q>.

44 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_28399/95c44edbe33a9a2c1d5b-4030c70b6e046060b0e8/, архів <https://archive.ph/wip/gmBuW>.

ків,⁴⁵ тому учні старшої школи як одна з груп молоді (14–18 років) підпадають під дію нормативно-правових актів, що стосуються патріотичного виховання дітей в РФ.

Головним нормативно-правовим актом, який регулює молодіжну політику в Російській Федерації, є профільний закон від 2020 року. Саме цим актом визначаються основні засади молодіжної політики в РФ і задаються відповідні напрями діяльності до федеральних суб'єктів. У 2024 році до цього закону ініціативою держдуми РФ було запропоновано додати статтю 7.2 «Патріотичне виховання молоді», яка наділяє органи влади різного рівня повноваженням розробляти заходи щодо виховання «громадянськості, патріотизму, спадкоємності традицій, поваги до вітчизняної історії, історичних, національних та інших традицій народів Російської Федерації, формування у молоді готовності виконувати конституційний борг із захисту Вітчизни». Також органи влади РФ мають сприяти діяльності центрів патріотичного виховання, військово-патріотичних та інших об'єднань, проводити моніторинг ефективності патріотичного виховання.⁴⁶ На момент написання звіту (листопад 2024 року) поправка була затверджена в першому читанні парламентом РФ, має відбутися голосування у другому читанні та підписання президентом перед набуттям чинності.⁴⁷

Однак уже в оновленій стратегії з молодіжної політики, яка була затверджена у 2024 році та є наступницею «Основ державної молодіжної політики Російської Федерації на період до 2025 року», з'являється фокус на мілітаризм. Так, патріотичне виховання молоді має включати формування у молодих російських громадян «високої патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Батьківщині, готовності до виконання громадянського обов'язку та конституційних обов'язків щодо захисту інтересів Батьківщини».⁴⁸ Головним інструментом реалізації стратегії є новий національний проєкт уряду РФ «Молодь і діти» (рос. – «Молодежь и дети»), розроблений у 2024 році.⁴⁹

У Стратегії молодіжна політика розглядається як невід'ємна складова частина державної політики, спрямована на «становлення та розвиток патріотично налаштованого, високоморального та відповідального покоління російських громадян, здатного забезпечити суверенітет, конкурентоспроможність і подальший розвиток Росії». Цікаво, що серед проблем, з якими стикається російська молодь, автори стратегії називають «дезактуалізацію каналів і механізмів передачі традиційних російських духовно-моральних цінностей та орієнтирів», експансію «західного способу життя та стилю споживання» (космополітизм, аполітичність, девіація), у тому числі через Інтернет; поширення радикалізму, неонацизму та інших деструктивних ідеологій.⁵⁰ Для розв'язання цих «проблем» у Росії функціонує ціла розгалужена мережа державних органів, інституцій і організацій, яка буде описана нижче.

45 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_19558/8ecbe3314ad9e500bfb90273b6c736f7e0e78429/, архів <https://archive.ph/wip/8LfUj>.

46 <https://www.vedomosti.ru/society/articles/2024/09/12/1061720-zakonoproekt-menyayuschii-zakon-o-molodezhnoi-politike>, архів <https://archive.ph/6nay1>.

47 <https://sozd.duma.gov.ru/bill/716309-8>, архів <https://archive.ph/lDgQ5>.

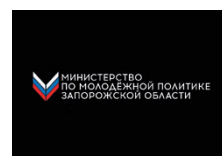
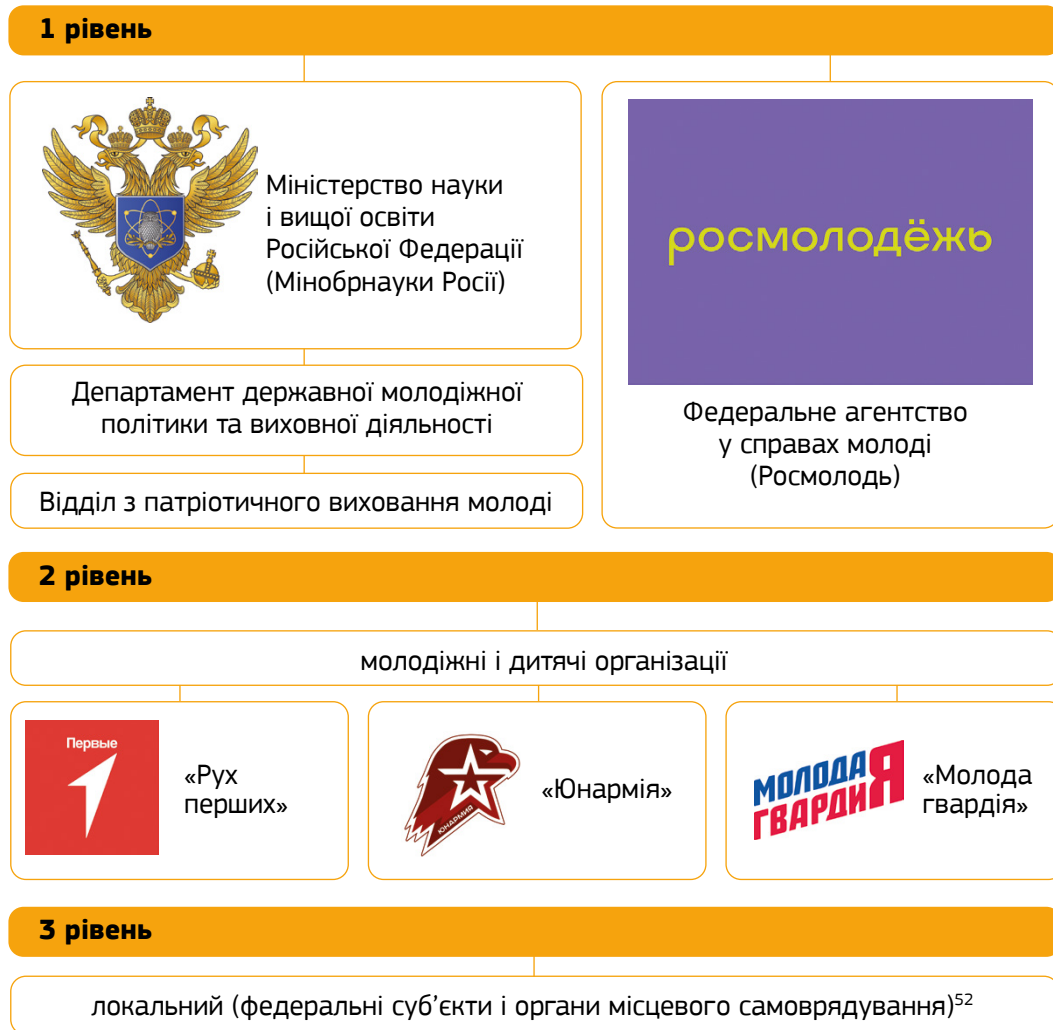
48 <http://static.government.ru/media/files/jBrmuJi7WMLGBOftXWhrMlzKFCglqQ07.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/LXaT6>.

49 <https://lenta.ru/news/2024/08/29/strategiyu/?ysclid=m3fsc8rkw9714446441>, архів <https://archive.ph/wip/4WFI0>.

50 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_484654/a0e9c3103be7062936e2ea43df02e2b-734f853f7/, архів <https://archive.ph/wip/rw9yd>.

1.2. Організації, відповідальні за молодіжну політику в РФ

Двома основними федеральними органами виконавчої влади, що реалізують державну молодіжну політику в Росії, є Міністерство науки і вищої освіти Російської Федерації (скорочено - Мінобрнауки Росії) і Федеральне агентство у справах молоді (Росмолодь).⁵¹

51 Указ Президента Российской Федерации от 21 января 2020 года № 21 (ред. от 08.08.2022 г.) «О структуре федеральных органов исполнительной власти» https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_343385/, архів <https://archive.ph/wip/louB2>

Слід зазначити, що в Росії існує два профільних освітніх відомства: Міністерство просвіти РФ (рос. – Министерство просвещения РФ, очолюване Сергієм Кравцовим, сеорочено - Міносвіти) і Міністерство науки і вищої освіти РФ (рос.- Министерство науки и высшего образования, очолюване В. Фальковим). У цьому звіті головним чином згадується Міністерство науки і вищої освіти РФ, і використовується скорочена форма відомства «Мінобрнауки РФ».

52 у тому числі і ті, що протиправно функціонують на ТОТ України.

Мінобрнауки Росії створює та реалізує державну політику та нормативно-правове регулювання у сфері молодіжної політики. У структурі цього Міністерства створено профільний Департамент державної молодіжної політики та виховної діяльності.⁵³ На момент написання звіту цей департамент очолює в. о. Денис Савенков,⁵⁴ який безпосередньо курує діяльність відділу з патріотичного виховання молоді.⁵⁵ При Мінобрнауки Росії також здійснює діяльність Рада з реалізації державної молодіжної політики – дорадчий орган, створений з метою забезпечення взаємодії у сфері реалізації молодіжної політики між різними органами та інституціями.⁵⁶ Очолює раду міністр науки і вищої освіти РФ Валерій Фальков. Саме за каденції Фалькова посилилась робота з патріотичного виховання молоді в закладах вищої освіти, в тому числі після призначення окремих проректорів з молодіжної політики і виховної роботи у російських (і підконтрольних Росії) закладах вищої освіти.⁵⁷ Фальков також є одним з відповідальних осіб за проведення програми «Університетські зміни», яка заохочує дітей з ТОТ вступати до російських закладів вищої освіти, а також русифікує, індоктринує та мілітаризує українських підлітків.⁵⁸

Федеральне агентство у справах молоді (Росмолодь) є основним федеральним органом виконавчої влади, який здійснює функції з морального та патріотичного виховання.⁵⁹ Росмолодь курує заходи щодо громадянського та патріотичного виховання молоді.⁶⁰ Лєвова частка фінансування молодіжної політики, що становить понад 90%, виділяється саме Росмолоді – для прикладу, у поточному 2024 році виділено більш ніж 54 млрд руб. (96 % бюджету молодіжної політики).⁶¹

Представники молодіжних і дитячих громадських об'єднань включені в робочі процеси російських міністерств і Росмолоді. Кожним з цих органів установлено відповідний механізм взаємодії з зазначеними об'єднаннями. Зокрема, Росмолоддю щотижня проводяться наради з керівниками більш ніж 30 молодіжних і дитячих громадських об'єднань, а також представники молодіжних і дитячих громадських об'єднань щорічно беруть участь у всеросійських молодіжних освітніх форумах, які організовує і проводить Росмолодь. Росмолодь формує і веде Федеральний реєстр молодіжних і дитячих об'єднань, що користуються державною підтримкою.⁶²

У Російській Федерації діє Асоціація громадських об'єднань «Національна рада молодіжних і дитячих об'єднань Росії», створена ще у 1992 році. Асоціація представляє Російську Федерацію разом з Мінобрнауки в Раді у справах молоді держав – учасниць СНД як постійний член цієї Ради з моменту її заснування, має консультативний статус при Економічній і Соціальній Раді ООН, є членом основної групи ООН у справах дітей та молоді.⁶³

53 Приказ Минобрнауки России от 14 декабря 2023 года № 1188 «Об утверждении Положения о Департаменте государственной молодежной политики и воспитательной деятельности Министерства науки и высшего образования Российской Федерации». <https://rulaws.ru/acts/Prikaz-Minobrnauki-Rossii-ot-14.12.2023-N-1188/>, архів <https://archive.ph/wip/A2pMr>

54 https://minobrnauki.gov.ru/about/deps/detail.php?ELEMENT_ID=81136, архів <https://archive.ph/idoJ3>.

55 <https://minobrnauki.gov.ru/about/deps/dgmpispvsvo/opvm/>, архів <https://archive.ph/M32cS>.

56 <https://www.minobrnauki.gov.ru/press-center/news/novosti-ministerstva/27144/>, архів <https://archive.ph/FsF3F>

57 <https://tass.ru/obschestvo/17742133>, архів <https://archive.ph/OCDIT>.

58 Більше про програму «Університетські зміни» – в аналітичному матеріалі від ГО «ЦГП “Альменда”». <https://bit.ly/3YUWQV>.

59 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_77318/b10ec4649937faec7536ec6500529f01afc09325/, архів <https://archive.ph/wip/yrK9q>.

60 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_77318/787fb4c2791bd29c43215361d876a183bfe6e8b0/, архів <https://archive.ph/wip/pNJZw>.

61 <https://almena.org/finansuvannya-molodizhnoi-politiki-v-rosii/>.

62 <http://surl.li/evopaz>, архів <https://archive.ph/zqucq>.

63 <http://surl.li/evopaz>, архів <https://archive.ph/zqucq>.

Найбільшою дитячою і молодіжною організацією є рух «Рух Перших» (рос. – «Движение Первых»), створений згідно з федеральним законом «Про російський рух дітей і молоді», підписаного В. Путіним 14 липня 2022 року. Примітно, що внесення в Державну Думу цього законопроекту було приурочено до дня 100-річчя радянської піонерії. До переліку засновників «Движения первых» увійшли 26 найбільших дитячо-юнацьких організацій, зокрема такі як Російський рух школярів (рос. – Российское движение школьников), який налічує більш ніж 3 мільйони членів; створена Міністерством оборони РФ воєнізована організація ЮНАРМІА (рос. – Всероссийское детско-юношеское военно-патриотическое общественное движение ЮНАРМИА) – 1,406 мільйона учасників; «Велика зміна» (рос. – «Большая перемена»), чисельність якої сягає 5 мільйонів членів, військово-патріотичний центр «Вимпел» (рос. – военно-патриотический центр «Вымпел»). Всі ці організації беруть участь у розвитку молодіжної політики в Росії та на окупованих нею територіях.⁶⁴ З вересня 2024 року «Руху Перших» очолює Артур Орлов,⁶⁵ учасник війни проти України та бойових операцій РФ у Сирії.⁶⁶ З початку повномасштабного вторгнення та щонайменше до 2023 року,⁶⁷ Орлов командував танковим батальйоном 90-ї гвардійської танкової дивізії.⁶⁸ За даними theInsider, двох військових з цієї дивізії українські правоохоронні органи підозрюють у груповому зґвалтуванні на ТОТ України вагітної жінки, яка згодом втратила дитину, під час окупації Київщини навесні 2022 року.⁶⁹ За свої заслуги на т. зв. «СВО» був нагороджений Орденом Мужності (2022 р.) та медаллю «Золота зірка» (2022 р.).⁷⁰

https://iy.kommersant.ru/Issues.photo/NEWS/2024/09/14/KMO_111307_59615_1_t241_211028.jpg

64 https://lb.ua/blog/koalitsiia_ua5am/585136_ruh_pershih_nova_pioneriya.html, архів <https://archive.ph/q0mai>.

65 <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202409140014>, архів <https://archive.ph/wip/XdPQn>.

66 <https://www.kommersant.ru/doc/7136509>, архів <https://archive.ph/UktlI>.

67 <https://mirmol.ru/obshhestvo/dvizhenie-pervyh-vozglavil-geroj-rossii-artur-orlov/>, архів <https://archive.ph/wip/5i01N>.

68 https://znanierussia.ru/articles/%D0%9E%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2_%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80_%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87, архів <https://archive.ph/wip/gMh9q>.

69 <https://theins.ru/news/271453>, архів <https://archive.ph/wip/SVyG6>.

70 <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2024/09/14/1062207-kto-takoi-artur-orlov>, архів <https://archive.ph/wip/d5vZk>.

«Рух Перших» має безпосередній стосунок до молодіжної політики на ТОТ. Рух має сприяти проведенню державної політики на користь дітей і молоді, організувати дозвілля дітей і молоді; створювати рівні можливості для всебічного розвитку та самореалізації дітей і молоді. Участь у русі має формувати світогляд дітей і молоді на основі «традиційних російських духовних і моральних цінностей, досягнень російської та світової культури, а також розвиток кохання та поваги до «Отечества», почуття особистої відповідальності за свою долю та долю «Отечества»,⁷¹ прагнення до самореалізації в Росії та розвиток російського суспільства та держави.⁷²

Як було зазначено вище, рух створювався як сучасний варіант піонерії, тому спочатку вік учасників був обмежений 18 роками. Однак із січня 2024 року учасниками руху можуть бути молоді люди віком до 25 років, тобто зараз у «Двіженії первих» беруть участь як школярі, так і студенти, – тобто дві групи молоді, які є фокусом цього дослідження.⁷³

Ще одним важливим суб'єктом реалізації молодіжної політики є Всеросійський військово-патріотичний громадський рух «ЮНАРМІЯ», створений у 2016 році з ініціативи Міністра оборони Російської Федерації Сергія Шойгу для осіб віком від 8 до 18 років. Головна задача руху – патріотичне виховання дітей і молоді, а також підвищення престижу військової служби. Примітно, що перше відділення «ЮНАРМІІ» було створено 24 травня 2016 року під час телемосту «Москва – Севастополь – Волгоград – Самара».⁷⁴ У контексті цього дослідження слід зазначити, що мілітаризаційні заходи «ЮНАРМІІ» спрямовані на молодих людей 14–18 років, які мають підпадати під призов до російської армії по досягненню повноліття, і на час написання звіту відділення «ЮНАРМІІ» були відкриті в усіх окупованих Росією регіонах України. Розслідування українських журналістів, зокрема, встановили, що колишні юнармієцькі з ТОТ (які вже досягли повноліття) зараз беруть участь у бойових діях проти України на боці РФ. Деякі з них вже загинули.⁷⁵ Очолює «ЮНАРМІЮ» російський спортсмен Нікіта Нагорний.

1.3. Основні напрями молодіжної політики РФ

Одним із завдань державної національної політики Російської Федерації є формування в дітей і молоді на всіх етапах освітнього «процесу загальноросійської громадянської ідентичності, патріотизму, громадянської відповідальності, почуття гордості за історію Росії, виховання культури міжнародного спілкування, заснованої на повазі честі та національної гідності громадян, традиційних російських духовно-моральних цінностей».⁷⁶

Державна національна політика Російської Федерації включає заходи, які не стосуються безпосередньо молоді, проте мають бути впроваджені щодо них. Серед них є такі напрями щодо «зміцнення загальноросійської громадянської ідентичності з урахуванням духовно-моральних і культурних цінностей народів Російської Федерації»:

71 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_421798/21fe609dcb064480ddcfa6335381a-c843aab4410/, архів <https://archive.ph/dqA0c>.

72 <https://bit.ly/4ggERfO>, архів <https://archive.ph/wip/9n7pG>.

73 <https://tass.ru/obschestvo/19864977>, архів <https://archive.ph/wip/6yRrX>.

74 <https://almenda.org/molodizhni-ruxi-yak-instrument-indoktrinacii-i-militarizacii-na-okupovanix-teritoriyax/>.

75 <https://www.radiosvoboda.org/a/skhemy-ukrayinski-dity-yunarmiya-viyana/33203644.html>, архів <https://archive.ph/l6p5N>.

76 <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102161949>, архів <https://archive.ph/UOMYu>.

- формування громадянської самосвідомості, патріотизму, громадянської відповідальності, почуття гордості за історію Росії, заснованої на традиційних російських духовно-моральних цінностей;
- підтримка громадських ініціатив, спрямованих на патріотичне виховання дітей та молоді;
- організація відвідування дітьми та молоддю об'єктів історичної та культурної спадщини (пам'ятників історії та культури) народів Російської Федерації, пам'ятних місць, міст-героїв і міст військової слави;
- запобігання спробам фальсифікації історії Росії;
- створення оптимальних умов використання російської мови як державної мови Російської Федерації.⁷⁷

Основні напрями молодіжної політики згідно з профільним законом:

- виховання громадянськості, патріотизму, спадкоємності традицій, поваги до вітчизняної історії, історичних, національних та інших традицій народів Російської Федерації;
- забезпечення міжнаціональної (міжетнічної) та міжконфесійної згоди в молодіжному середовищі, профілактика та запобігання проявам екстремізму в діяльності молодіжних об'єднань;
- організація дозвілля, відпочинку, оздоровлення молоді, формування умов для занять фізичною культурою, спортом, сприяння здоровому способу життя молоді;
- підтримка діяльності молодіжних громадських об'єднань;
- сприяння участі молоді в добровільчій (волонтерській) діяльності.⁷⁸

У російській стратегії реалізації молодіжної політики налічено понад 30 основних завдань щодо реалізації молодіжної політики на федеральному рівні. До переліку входять досить нейтральні положення, такі як, наприклад, популяризація здорового способу життя, покращення репродуктивного здоров'я, підтримка молодих вчених, людей з інвалідністю, талановитої молоді. Але більш цікавими є пункти положення, які мають безпосереднє відношення до формування російської ідентичності, патріотизму та підготовку до військової служби в збройних силах РФ. Такими завданнями є, зокрема:

- забезпечення наступності традиційних російських духовно-моральних цінностей;
- популяризація російської мови задля укріплення загальноросійської ідентичності;
- залучення та стимулювання присутності молоді на територіях, яким загрожують депопуляція та втрата економічного потенціалу (про демографічні проблеми з'являля, зокрема, так звані «міністерства молоді» окупованих Донеччини та Луганщини);
- забезпечення присутності державних символів Російської Федерації у всіх сферах життя молоді задля формування «загальноросійської громадянської ідентичності»;

77 <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102161949>, архів <https://archive.ph/UOMYu>.

78 <https://base.garant.ru/400156192/8b7b3c1c76e91f88d33c08b3736aa67a/#friends>, архів <https://archive.ph/wip/6Z4jW>.

- популяризація вивчення історії на основі «достовірних фактів», згідно з російським трактуванням історичних подій;
- залучення молоді до «культури та історичної пам'яті»;
- формування у молоді громадянськості та патріотизму за методикою «навчання служінням», себто залучення до російських добровольчих ініціатив;
- залучення молоді до підтримки учасників і ветеранів бойових дій та членів їх сімей, що включає і учасників російсько-української війни;
- популяризація військової служби та розроблення системи соціальних заохочень для учасників бойових дій, у тому числі для учасників т. зв. «спеціальної військової операції»;
- розвиток допризовної підготовки в освітніх організаціях усіх рівнів.⁷⁹

Тобто з цих напрямів вбачаються всі інструменти знищення ідентичності: русифікація індоктринація, мілітаризація, якими Росія намагається перетворити молодих українських громадян на зразкових росіян.⁸⁰

79 https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_484654/86043452a9808c16e1556755d272ee85343e308e/, архів <https://archive.ph/wip/2wHcO>.

80 <https://almenda.org/rosijska-sistema-znishhennya-identichnosti-ukrainskix-ditej-na-tot-sxema/>.

2. Молодіжна політика на ТОТ

2.1. ТОТ АР Крим і м. Севастополь

2.1.1. Загальна характеристика

У березні 2014 року Російська Федерація заявила про анексію Криму і м. Севастополя, яка була засуджена світовою спільнотою.⁸¹ З цього часу почався протиправний процес інтеграції українського Криму і м. Севастополь як ще одного федерального суб'єкта РФ, що включало і питання молодіжної політики. Вже 18 грудня 2014 року був затверджений наказ так званого глави Республіки Крим «Про затвердження Концепції патріотичного та духовно-морального виховання населення в Республіці Крим» № 522-У. В концепції зазначено, що після «приєднання» до РФ виконавчим органам півострова необхідно в короткий термін відтворити систему патріотичного виховання, яка в Російській Федерації послідовно формувалася починаючи з 2001 року (тобто з початку правління Путіна), та забезпечити її дієве функціонування щодо дітей і молоді. Результатом реалізації Концепції мало бути формування системи патріотичного виховання, що сприяє розвитку «любви до Вітчизни» (себто Росії), почуття громадянського обов'язку, шанування державної служби і служби у лавах збройних сил РФ.⁸²

Правову основу молодіжної політики в окупованому Криму і м. Севастополь складають Конституція Російської Федерації, Федеральний закон «Про молодіжну політику в Російській Федерації», інші федеральні закони.⁸³ Серед локальних актів згадуються Конституція «Республіки Крим», статут окупованого Севастополя, інші нормативні правові і локальні акти, прийняті з метою реалізації молодіжної політики, муніципальні акти.

У 2020 році була затверджена програма патріотичного виховання в окупованому Криму, яка була спрямована, зокрема, на розвиток інфраструктури підтримки добровільності та вдосконалення системи патріотичного виховання через проведення заходів патріотичної та духовно-моральної спрямованості, сприяння розвитку юнармійського руху та роботі громадських об'єднань і некомерційних організацій з патріотичного виховання підлітків і молоді.⁸⁴

Станом на 01.01.2023 року населення ТОТ АР Крим у віці 14–35 рр. становить 472 366 осіб.⁸⁵ Загальний обсяг фінансування на 2023 рік за Програмою становив 398 457,55 тис. руб. (майже 4 млн доларів США).⁸⁶

У квітні 2022 року було затверджено профільний закон про патріотичне виховання в окупованому Криму. Згідно з профільним законом, реалізація молодіжної політики Рес-

81 <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>, архів <https://archive.ph/jnpuV>.

82 <https://bit.ly/4gcVNE8>, архів <https://archive.ph/Yl4zK>.

83 <https://docs.cntd.ru/document/406014168?ysclid=lyep0mirew752082750>, архів <https://archive.ph/VEqCQ>.

84 <http://surl.li/bfnbjd>, архів <https://archive.ph/OER1A>.

85 <https://82.rosstat.gov.ru/folder/27537?fbclid=IwAR3K3lulukPpuAUcbBs55vCVHFJ8vRssWx-QvxZJRvjG76GphsvmN6q9hiiE#>, архів <https://archive.ph/wip/FK8vt>.

86 https://gkmp.rk.gov.ru/uploads/gkmp/container/2024/05/28/2024-05-28-08-50-21_1.pdf, архів <https://archive.ph/wip/JjcQE>.

публіки Крим забезпечується зокрема розробкою та прийняттям нормативних правових актів, спрямованих на створення умов для розвитку молоді самореалізації в різних сферах життєдіяльності, на громадянсько-патріотичне та духовно-моральне виховання молодих громадян на благо Російської Федерації.⁸⁷

За даними Росстату, на початок 2023 року в окупованому Севастополі проживало 151 066 осіб віком від 14 до 35 років, що становить 27 % від загальної чисельності населення Севастополя.⁸⁸ У 2023 році на реалізацію молодіжної політики було виділено фінансування в розмірі 28,978 млн руб. У 2023 році проведено понад 700 молодіжних заходів із загальним охопленням понад 82 тисячі молодих людей.⁸⁹

В окупованому Севастополі окремим напрямом молодіжної політики є формування патріотизму. Це включає формування у молоді інтересу та поваги до традицій, звичаїв і культур народів Російської Федерації, залучення до роботи з увічнення пам'яті «захисників Вітчизни» (себто росіян), організацію та проведення пошукових робіт молодіжними пошуковими загонами з метою виявлення невідомих військових поховань, розробку комплексу навчальних і спеціальних програм та інноваційних методик з патріотичного виховання молоді; співробітництво із засобами масової інформації за програмами, що формують і розвивають у молодих громадян «почуття патріотизму, гордості за історію Вітчизни, відповідальність за її долю».⁹⁰

2.1.2. Організації

Наприкінці 2019 року було створено «Державний комітет молодіжної політики Республіки Крим» як самостійний виконавчий орган і сформовано підвідомчу йому інфраструктуру молодіжної політики.⁹¹

На сьогодні в окупованому Криму інфраструктуру молодіжної політики утворюють:

- Державний комітет молодіжної політики Республіки Крим, який є виконавчим органом державної влади, що здійснює державне управління та нормативне регулювання у сфері державної молодіжної політики, підконтрольний та підзвітний «Голові Республіки Крим» та «Раді міністрів Республіки Крим».⁹²
- Державна бюджетна освітня установа додаткової освіти Республіки Крим «Регіональний центр з підготовки до військової служби та військово-патріотичного виховання»;
- Державна автономна установа Республіки Крим «Ресурсний центр підтримки добровольчості у сфері культури безпеки та ліквідації наслідків стихійного лиха»;
- Автономна некомерційна організація «Дім молоді» (рос. – «Дом молодежи»);

87 <http://crimea.gov.ru/textdoc/ru/8/act/277z.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/fveox>.

88 <https://82.rosstat.gov.ru/folder/27485#>, архів <https://archive.ph/wip/uLYfW>.

89 https://sevizakon.ru/view/kontrolnaya_deyatelnost_otchetny_pravitelstva_goroda/upravlenie-po-delam-molodezhi-goroda-sevastopolya/otchyoty/, архів <https://archive.ph/wip/9dNvK>.

90 https://sevizakon.ru/view/laws/bank/2021/zakon_n_655_zs_ot_26_07_2021/tekst_zakona/, архів <https://archive.ph/wip/OTYeP>.

91 <https://docs.cntd.ru/document/570781098?ysclid=m2ebj71bnl780697761§ion=text>, архів <https://archive.ph/msx2s>.

92 https://gkmp.rk.gov.ru/uploads/txteditor/gkmp/attachments/d4/1d/8c/d98f00b204e9800998ecf8427e/php2W5-WaN_681.pdf, архів <https://archive.ph/6dwxp>.

- молодіжні центри у муніципальних утвореннях Республіки Крим;
- регіональне відділення загальноросійської громадсько-державної організації «Добровільне товариство сприяння армії, авіації та флоту Росії» Республіки Крим;
- регіональне відділення загальноросійського громадсько-державного руху дітей та молоді «Руху Перших» Республіки Крим;
- різні соціально орієнтовані некомерційні організації та добровольчі рухи, включно з вищезгаданою «ЮНАРМІЄЮ»⁹³ і «Кримпатріотцентром». «Кримпатріотцентр» безпосередньо готує дітей і молодь окупованого Криму до військової служби: відкриває в школах гуртки та секції з початкової військової підготовки, проводить військово-польові збори та організовує військово-патріотичні табори для дітей.⁹⁴

У 2023 році було відкрито навчально-методичний центр військово-патріотичного виховання «Авангард» цілорічної дії, на базі якого проведено 3 патріотичні зміни для 300 дітей і молодих громадян допризовного віку, тобто учнів старших класів.⁹⁵ На цих змінах кримським школярам проводили допризовну підготовку,⁹⁶ розповідали про «Новороссію» як споконвічно російські землі,⁹⁷ в тому числі за участю «ЮНАРМІІ».⁹⁸

<https://goo.su/fqgl0n>

93 Більше інформації про діяльність «ЮНАРМІІ» в окупованому Криму – у матеріалі від ГО «ЦГП «Альменда» <https://almenda.org/molodizhni-ruxi-yak-instrument-indoktrinacii-i-militarizacii-na-okupovanix-teritoriyax/>.

94 <https://investigator.org.ua/ua/investigations/265399/>, архів <https://archive.ph/wip/wwz6v>.

95 <https://docs.cntd.ru/document/570781098?ysclid=m2ebj71bnl780697761§ion=text>, архів <https://archive.ph/msx2s>.

96 <https://vesti-k.ru/news/2023/10/02/100-starsheklassnikov-iz-evpatorii-poluchayut-voenno-patrioticheskoe-vospitanie/?ysclid=m3imfckhps887106113>, архів <https://archive.ph/wip/CwDv3>.

97 https://vk.com/wall-81675082_77820, архів <https://archive.ph/kHRHg>.

98 https://vk.com/wall-217363296_2962, архів <https://archive.ph/AHOHG>.

З метою залучення молоді до парламентської діяльності при Державній Раді Республіки Крим як колегіальний, дорадчий та консультативний орган здійснює діяльність на громадських засадах «Молодіжний парламент Республіки Крим».⁹⁹ Головою парламенту з лютого 2022 року є голова «Молодіжного Комітету Криму» Олексій Зінченко.¹⁰⁰ Хоча цей орган є дорадчим, голова «комітету з інформаційної політики, інформаційних технологій та зв'язку Молодіжного парламенту Криму» Крістіна Фадєєва неодноразово виїжджала з «гуманітарною допомогою» до окупованої Донеччини як представниця парламенту.¹⁰¹

З метою навчання та просування молодих професіоналів для роботи на державній службі був створений Молодіжний уряд Республіки Крим як консультативний колегіальний орган на громадських засадах.¹⁰² При уряді відбуваються зустрічі з місцевими чиновниками, які заохочують дітей і молодь іти на роботу до окупаційних органів,¹⁰³ вручаються подарунки дітям учасників т. зв. «СВО»¹⁰⁴ і проводиться конкурс малюнків серед учнів шкіл окупованого Криму на любов до Росії.¹⁰⁵

20 червня 2014 року наказом «Губернатора міста Севастополя» було створено «Управління у справах молоді та спорту Уряду Севастополя». Структурними підрозділами Управління у справах молоді міста Севастополя є відділ реалізації молодіжної політики та підтримки молодіжних ініціатив, громадянсько-патріотичного виховання та розвитку добровільності та організаційної роботи.¹⁰⁶

У 2024 році у м. Севастополь був створений «Молодіжний центр»,¹⁰⁷ на базі якого зокрема проводились з'їзди російських педагогічних загонів у 2024 році.¹⁰⁸ До молодіжного центру приїздили й діти з «нових територій», де плели маскувальні сітки для російських військових.¹⁰⁹

На території окупованого Криму і м. Севастополь активно працює «Рух Перших», у тому числі за підтримки «Держкомітету молодіжної політики Республіки Крим».¹¹⁰ Вони проводять численні заходи патріотичного спрямування, в тому числі вручення російських паспортів під час акції «Ми – громадяни Росії!».¹¹¹

99 <http://crimea.gov.ru/mprk/about>, архів <https://archive.ph/wip/bhtkp>.

100 <https://crimeapress.info/spiker-vzroslogo-gossoveta-rk-vstretilsya-s-aktivom-molodezhnogo-parlamenta-kryma>, архів <https://archive.ph/wip/YHaxQ>.

101 https://vk.com/wall-187993858_13076, архів <https://archive.ph/wip/LNcVS>.

102 <https://docs.cntd.ru/document/406014168?ysclid=lyep0mirew752082750>, архів <https://archive.ph/VEqCQ>.

103 https://vk.com/wall-199568704_500, архів <https://archive.ph/0tpW1>.

104 https://vk.com/wall-199568704_483, архів <https://archive.ph/w4STM>.

105 https://vk.com/wall-199568704_481, архів <https://archive.ph/wip/AQj4z>; https://vk.com/wall-199568704_472, архів <https://archive.ph/wip/Oz8hy>.

106 <https://um.sev.gov.ru/>, архів <https://archive.ph/wip/Gneyp>; <https://sev.gov.ru/government/podrazdeleniya/organy-ispolnitelnoj-vlasti/>, архів <https://archive.ph/wip/rBI7Y>.

107 https://sev.gov.ru/files/iblock/197/lmzodjk2fnq50n42cpscope4fj6f80ny/27_MP.pdf, архів <https://archive.ph/wip/ajGOa>.

108 https://sev.gov.ru/info/news/241574/?sphrase_id=3688841, архів <https://archive.ph/wip/RJKPY>.

109 https://sev.gov.ru/info/news/241996/?sphrase_id=3688841, архів <https://archive.ph/Cejtc#selection-1965.291-1965.341>.

110 https://vk.com/wall-153744445_33047, архів <https://archive.ph/2LTNA>.

111 https://vk.com/wall-101503754_25021, архів <https://archive.ph/wip/YaP4o>.

2.1.3. Приклади заходів з реалізації молодіжної політики

Слід зазначити, що цей звіт не ставить на меті перерахувати всі заходи, які проводяться окупаційними російськими адміністраціями, через їхню численність. У цій секції ми хочемо показати, наскільки різноманітною є російська молодіжна політика на ТОТ України через вибрані релевантні приклади.

■ **формування у молоді громадянськості та патріотизму за методикою «навчання служінням», себто залучення до російських добровільних ініціатив**

На добровільності будується й робота міжнародного штабу «МИРАЗОМ» (рос. – «МЫВМЕСТЕ»), який займається підтримкою учасників т. зв. «СВО», а також членів їхніх сімей. «Дім молоді» курує проекти «ПолітЗаВод» і «Серп і молодість», що створює можливості для реалізації в політиці мешканцям сільської місцевості.¹¹²

Молодь міста Севастополя активно бере участь у заходах і проектах, спрямованих на підтримку учасників спеціальної військової операції, а також допомагає новим територіям Російської Федерації. У рамках програми «Гуманітарні місії #МЫВМЕСТЕ» у травні 2023 року 35 добровольців міста Севастополя взяли участь у гуманітарній місії на території Запорізької області для допомоги 2000 громадянам, які були тимчасово переміщені до міста Бердянська.¹¹³

■ **розвиток допризовної підготовки в освітніх організаціях усіх рівнів**

Росіяни активно мілітаризують кримських дітей і молодь у закладах освіти. У закладах середньої освіти для старшокласників організовують п'ятиденні військово-патріотичні збори,¹¹⁴ де проводять початкову військову підготовку,¹¹⁵ а також змагання серед юнаків.¹¹⁶

У Кримському федеральному університеті вдруге відбулася військово-патріотична естафета «Сила духу» серед студентів півострова.¹¹⁷

<https://goo.su/s7bMThZ>

112 <https://new.crimiz.ru/rubriki/89-gossovet/22135-vladimir-konstantinov-vovlechenie-molodjozhi-v-reshenie-vz-roslykh-problem-glavnaya-zadacha>, архів <https://archive.ph/wip/HfEin>.

113 https://sevzakon.ru/view/kontrolnaya_deyatelnost_otchety_pravitelstva_goroda/upravlenie-po-delam-molodezhi-goroda-sevastopolya/otchoty/, архів <https://archive.ph/wip/9dNvK>.

114 https://vk.com/wall-177557250_25752, архів <https://archive.ph/wip/dwuTT>.

115 https://vk.com/wall31591420_2602, архів <https://archive.ph/wip/N8PG9>.

116 https://vk.com/wall-196982714_1131, архів <https://archive.ph/wip/NWtpt>.

117 <https://cfuv.ru/news/v-kfu-opredelili-silnykh-dukhom-studentov-na-voenno-patrioticheskoy-ehstafete?ysclid=m-2ka21600239810407>, архів <https://archive.ph/wip/XrV1P>.

популяризація військової служби і розробка системи соціальних заохочень для учасників бойових дій, у тому числі для учасників т. зв. «спеціальної воєнної операції»

Кримських дітей і молодь активно залучають до підтримки т. зв. «СВО». Так, у рамках проєкту «ZOV молоді» (рос. – «ZOV молодежи») від Ресурсного центру підтримки добровольчості відбувається плетіння маскувальних сіток, створення тактичних нош, 3D-моделювання виробів, які допомагають виконувати бойові завдання на передовій.¹¹⁸ Кримську молодь також залучали до участі у змаганнях народного фронту «Рубіж» у Воронежській області РФ, де кураторами були діючі військовослужбовці МО РФ.¹¹⁹

Популяризують російських військовослужбовців через програму «Діалог на рівних», як, наприклад, зустрічі з учасниками т. зв. «СВО».¹²⁰

<https://goo.su/sZWQO>

забезпечення наступності традиційних російських духовно-моральних цінностей

Розповсюдження російських традиційних цінностей відбувається через координацію найвищих керівних органів окупованого півострова. Варто зауважити, що при окупаційній адміністрації існує спеціальна «Громадська координаційна рада з духовно-морального, патріотичного виховання та допризовної підготовки громадян» під керівництвом Ігоря Михайличенка.¹²¹ Т. зв. губернатор окупованого Севастополя Михайло Развожаєв очолив в оновленій Державній раді РФ комісію за напрямом «Культура та традиційні духовно-моральні цінності». За словами самого Развожаєва, збереження традиційних російських духовно-моральних цінностей – одне з найважливіших завдань для сучасної Росії, яка зараз перебуває під тиском «колективного Заходу».¹²²

Неабияку роль у цьому розповсюдженні має Росмолодь, яка, зокрема, організовує форум «Джерела» (рос. – «Истоки»), де темою одного із заїздів є «Сімейні цінності», спрямований на формування «наступності поколінь і зміцнення сімейних традицій та цінностей».¹²³

118 https://vk.com/wall-187993858_18885, архів <https://archive.ph/wip/oLdg7>.

119 https://vk.com/wall-187993858_19199, архів <https://archive.ph/wip/sxTuo>.

120 https://vk.com/wall-187993858_19533, архів <https://archive.ph/wip/rD8Sa>.

121 <https://www.crimea9.ru/ru/news/20240321/26558.html?ysclid=m3iqtv87oq200390795>, архів <https://archive.ph/wip/sblye>.

122 <https://tass.ru/politika/21425745>, архів <https://archive.ph/wip/O4mRi>.

123 <https://news-cr.ru/society/2024/07/11/20923.html?ysclid=m3iro6vbm2101601240>, архів <https://archive.ph/wip/n9bi5>.

■ **популяризація російської мови задля укріплення загальноросійської ідентичності**

Російська мова є інструментом експансії РФ і частиною «кримського сценарію».¹²⁴ На території окупованого Криму активно популяризуються заходи, спрямовані на забезпечення домінування російської мови у суспільному просторі. Так, наприклад, у закладах освіти відбувається Всеросійська олімпіада «Символи Росії. Російська мова: історія писемності».¹²⁵ У Сімферополі презентували збірку «Молодь, говори російською!», видану «Державним комітетом молодіжної політики РК», куди увійшли слова з молодіжного сленгу, які зібрали школярі та студенти.¹²⁶ Відбуваються також помпезні заходи до дня народження російського поета О. Пушкіна (який святкується як день російської мови), як, наприклад, Міжнародний фестиваль «Велике російське слово».¹²⁷

■ **забезпечення присутності державних символів Російської Федерації у всіх сферах життя молоді задля формування «загальноросійської громадянської ідентичності»**

Російська символіка активно нав'язується кримчанам під час проведення святкувань. У закладах середньої освіти щопонеділка підіймають прапор Росії, і загалом російська символіка демонструється як маркер приналежності до РФ.¹²⁸

<https://goo.su/qjBz6>

124 <https://almenda.org/analitychnyy-zvit-universalnyy-soldat-2022-2023/>.

125 https://vk.com/wall-193042825_5219, архів <https://archive.ph/uZ1b2>.

126 <https://crimea.ria.ru/20230607/govorit-po-russki-v-krymu-molodezh-zamenila-sleng-klassikoy-1129242858.html?ysclid=m3ir9r5qkx484669239>, архів <https://archive.ph/wip/xqp4N>.

127 https://vk.com/wall-199568704_457, архів <https://archive.ph/wip/6Yz9l>.

128 https://vk.com/wall-214910068_201347, архів <https://archive.ph/wip/2hBdl>.

<https://goo.su/O2UpSjU>

■ **популяризація вивчення історії на основі «достовірних фактів», згідно з російським трактуванням історичних подій»**

З дітьми і молоддю зустрічаються російські військові в рамках проєкту «Діалогі з героями», що стосується не тільки нинішньої т.зв. «СВО», а й воєн, які розв'язувала Росія в минулому, як, наприклад, афганська війна.¹²⁹

Для вивчення «правильної» версії історії були завезені підручники за ред. Мединського і Торкунова,¹³⁰ де, зокрема, розповідається про «держпереворот в Україні, про передумови повернення Криму до РФ, хронологію проведення т.зв. «СВО» та реакції західних країн».¹³¹

«Правильна історія» має вивчатись і в ЗВО. Так, у жовтні 2023 року наказом Міністерства науки і вищої освіти РФ було закріплено обов'язкове вивчення курсу історії Росії в обсязі 144 години, з яких 80% мають складати аудиторні години лекцій і семінарських занять.¹³²

■ **залучення молоді до «культури та історичної пам'яті»**

Дітей і молодь активно залучають до комеморації пам'ятних дат Росії, щоб створити почуття залученості (рос. – «сопричастности») до російської історії. Так, наприклад, уряд окупованого Севастополя відзвітував про проведення акцій «Свічка пам'яті» (рос. – «Свеча памяти»), «Вогняні картини» (рос. – «Огненные картины»), «Кораблі мрії» (рос.

129 https://vk.com/wall-49388164_95903, архів <https://archive.ph/wip/w4rZR>.

130 https://vk.com/wall-80821398_95866, архів <https://archive.ph/GqIN1>.

131 <https://rk.gov.ru/ru/article/show/19650>, архів <https://archive.ph/wip/E3EsT>.

132 <https://cfuv.ru/news/ob-obnovljonnom-kurse-istorii-rossii-dlya-studentov-aspirantakh-prepodavatelyakh-i-vy-zove-sovremennosti-intervyu-natali-karmazinojj>, архів <https://archive.ph/wip/OZxWC>.

– «Кораблики мечты»), «Полюва пошта» (рос. – «Полевая почта»), «Георгіївська стрічка» (рос. – «Георгиевская ленточка»), які не тільки просувають російські наративи, а й спрямовані на формування емоційного зв'язку з російськими пам'ятними датами.¹³³ Для цього, зокрема, відкриваються меморіальні дошки загиблим «героям» т. зв. «СВО» на стінах закладів середньої та вищої освіти, що, зокрема, було описано в окремому матеріалі ГО «ЦГП “Альменда”».¹³⁴

Кримську молодь залучають і до російської культури. Так, програма «Пушкінська карта» (рос. – «Пушкинская карта») надає 5 тис. руб. на відвідування закладів культури і мистецтва, які куруються російською окупаційною владою та просувають вигідні їй наративи. Російські ресурси звітують, що кримські школярі та студенти придбали 100 тисяч квитків і відвідали понад два десятки закладів культури, в тому числі музеїв.¹³⁵

2.2. «Нові території» після 30 вересня 2022

Після офіційного проголошення «возз'єднання» чотирьох українських регіонів з Росією на цих територіях розгорнули роботу всі найбільші громадські організації РФ. Так, для «прямого діалогу з молодими людьми, інформаційної роботи», на окуповані частини Херсонщини, Запоріжчини, Луганщини і Донеччини, виїжджали цілі групи «експертів, лідери громадської думки». Загалом на розвиток молодіжної політики з федерального російського бюджету виділяються мільйони рублів.¹³⁶

Цікаво, що російські дослідники вже встигли описати портрет молоді на «новоокупованих територіях», що відбувалось під час виїзду дітей на програму «Університетські зміни».¹³⁷ Перша траєкторія («повернення на малу Батьківщину») пов'язана з планами молоді виїхати на навчання у великі міста Росії (Москва, Санкт-Петербург, Ростов-на-Дону), а потім повернутися в рідний регіон; друга життєва траєкторія («переїзд в інший суб'єкт РФ») пов'язана з отриманням освіти в одному з великих міст Росії, але не передбачає повернення в рідний регіон. Російські експерти відзначають велику поширеність серед молоді окупованих територій саме цієї траєкторії та з «тривогою відзначають її наслідки для нових регіонів».¹³⁸

Тому в рамках програми комплексного розвитку молодіжної політики «Регіон для молодих» на 2025 рік виділено понад 276 млн руб. на створення умов для самореалізації молоді та створення восьми сучасних молодіжних просторів на території чотирьох окупованих регіонів. В окупованій Херсонській області йдуть роботи зі створення Арт-резиденції «Таврида», запуск якої планується в березні 2025 року. На окуповану Донеччину виділено понад 88 млн руб., на Луганщину – понад 80 млн, ще 69 млн отримає Херсонська область і 38 млн – Запорізька область.¹³⁹

133 https://sevzakon.ru/view/kontrolnaya_deyatelnost/otchet_y_pravitelstva_goroda/upravlenie-po-delam-molodezhi-goroda-sevastopolya/otchyoty/, архів <https://archive.ph/wip/9dNvK>.

134 <https://almenda.org/doslidzhennya-memorialni-doshki-yak-dokaz-zlochiv-rf-v-krimu/>.

135 <https://archive.ph/mXjFe#selection-3541.38-3543.158>.

136 <https://repost.press/news/molodezhnaya-politika-v-novyh-regionah>, архів <https://archive.ph/ezfYy>.

137 Більше про програму «Університетські зміни» – у матеріали від ГО «ЦГП “Альменда”»: <https://almenda.org/prohrama-universytetski-zminy/>.

138 <https://cyberleninka.ru/article/n/obraz-buduschego-v-subektivnom-prostranstve-politiki-novyh-grazhdan-rf-opyt-empiricheskogo-issledovaniya-molodezhi-novyh-regionov/viewer>, архів <https://archive.ph/wip/fjzcz>.

139 <http://vybor-naroda.org/lentanovostey/271131-novye-regiony-poluchat-276-mln-rublej-na-razvitie-molodezhoj-politiki.html>, архів <https://archive.ph/wip/5lVqI>.

У всіх чотирьох «нових суб'єктах Російської Федерації» створені регіональні міністерства з молодіжної політики: «Міністерство молодіжної політики Донецької Народної Республіки», «Міністерство молодіжної політики Луганської Народної Республіки», «Міністерство молодіжної політики Запорізької області», «Міністерство молодіжної політики Херсонської області».¹⁴⁰ На момент написання матеріалу відсутні профільні закони у Херсонській і Запорізькій областях.

Росмолодь також поширює свій вплив і на тимчасово окуповані території України, де, наприклад, реалізовано школу для керівників і волонтерів Запорізького регіонального відділення Всеросійського громадського руху «Волонтери Перемоги» (рос. – «Волонтеры Победы»), де учасників навчають правильно висвітлювати та проводити патріотичні акції та заходи, а також як працювати з ветеранами (т. зв. «СВО») та передавати їх історії молоді. Фактично, готуються кадри для розповсюдження кремлівської пропаганди та наративів серед молоді на ТОТ.¹⁴¹

ТОТ Донецької області

Нова версія закону т. зв. ДНР «Про молодіжну політику» (рос. – «О молодежной политике») була затверджена 27 вересня 2022 року, тобто ще до офіційного «возз'єднання» з РФ. Однак більшість положень цього закону копіюють положення профільного російського закону. Так, основними напрямками реалізації молодіжної політики є виховання громадянськості, патріотизму, спадкоємності традицій, поваги до історичних, національних та інших традицій народів – але без посилання до РФ.¹⁴² Через тиждень після прийняття закону, тобто 29 вересня 2022, було створено «Міністерство молодіжної політики Донецької Народної Республіки».¹⁴³

На момент написання звіту (листопад 2024 року) до молодіжної інфраструктури окупованої Донеччини входять профільне Міністерство, Державні бюджетні установи «Центр розвитку молодіжних ініціатив республіки», «Центр соціальної підтримки молоді» та муніципальна бюджетна установа «Донецький міський молодіжний центр», а також громадські молодіжні некомерційні організації та об'єднання.¹⁴⁴

У грудні 2023 року була затверджена Програма «Комплексний розвиток молодіжної політики у Донецькій Народній Республіці», спрямована в тому числі на формування національно-державної ідентичності та патріотичних почуттів.¹⁴⁵

140 <http://surl.li/evopaz>, архів <https://archive.ph/zqucq>.

141 <https://almenda.org/finansuvannya-molodizhnoi-politiki-v-rosii/>.

142 <http://npa.dnronline.su/2022-09-27/415-iins-o-molodezhnoj-politike.html>, архів <https://archive.ph/SY9Ha>.

143 «Об утверждении Программы "Комплексное развитие молодежной политики в Донецкой Народной Республике"» <http://npa.dnronline.su/2024-01-12/postanovlenie-pravitelstva-dnr-113-14-ot-25-12-2023-g-ob-utverzhdenii-programmy-kompleksnoe-razvitie-molodezhnoj-politiki-v-donetskoj-narodnoj-respublike.html?ysclid=m2fb4uu2of486962121>, архів <https://archive.ph/wip/1ZxsZ>.

144 <http://npa.dnronline.su/2024-01-12/postanovlenie-pravitelstva-dnr-113-14-ot-25-12-2023-g-ob-utverzhdenii-programmy-kompleksnoe-razvitie-molodezhnoj-politiki-v-donetskoj-narodnoj-respublike.html?ysclid=m2fb4uu2of486962121>, архів <https://archive.ph/1ZxsZ>.

145 «Об утверждении Программы "Комплексное развитие молодежной политики в Донецкой Народной Республике"» <http://surl.li/gjuavq>, архів <https://archive.ph/wip/1ZxsZ>.
http://doc.dnronline.su/wp-content/uploads/2024/01/Postanov_N113_14_25122023.pdf, архів <https://archive.ph/wip/JEP8u>.

ТОТ Луганської області

Профільний закон про молодіжну політику було затверджено 5 листопада 2024 року, тобто вже після «інтеграції» до Росії. Тому текст закону безпосередньо відсилає до федеральних законів «Про молодіжну політику в Російській Федерації» і «Про державну підтримку молодіжних та дитячих громадських об'єднань». Завданнями молодіжної політики є виховання «громадянськості, патріотизму, спадкоємності традицій, поваги до вітчизняної історії, історичних, національних та інших традицій народів» саме Російської Федерації.¹⁴⁶

Відповідно до положення, «Міністерство молодіжної політики ЛНР» є виконавчим органом, який здійснює реалізацію державної молодіжної політики, нормативно-правове регулювання, координацію та контроль за діяльністю, міжнародне співробітництво та інші функції, віднесені відповідно до законодавства РФ. Міністерство у своїй діяльності керується також російськими законами, в тому числі Конституцією Російської Федерації, федеральними конституційними законами, федеральними законами та іншими нормативними правовими актами, «Конституцією Луганської Народної Республіки» й іншими місцевими законами.

Одним із завдань є створення у взаємодії з громадськими об'єднаннями, які представляють інтереси дітей і молоді, умови для забезпечення здорового способу життя, морального та патріотичного виховання молоді, реалізації її професійних можливостей. Міністерство в межах своїх повноважень вживає заходів щодо забезпечення виховання молоді на засадах «духовності та патріотизму», а також залучення молодого покоління до участі в суспільних і державних процесах, інтеграції у міжнародне співтовариство.¹⁴⁷

Про створення Регіональної Координаційної ради при «голові ЛНР» із взаємодії з «Рухом Перших» (рос. – «Движение Первых»)¹⁴⁸ Ця рада, зокрема, відзвітувала, що осередки руху діють у 502 освітніх закладах у всіх муніципалітетах, в акціях взяло участь понад 27 тисяч осіб.¹⁴⁹ Також рада повідомила про новий проєкт «Луганський характер» (рос. – «Луганский характер»), який має створювати «Загони Перших» (рос. – «Отряды Первых»), об'єднані спільною метою та суспільно корисною роботою, як колись радянські октябрі й піонери.¹⁵⁰

ТОТ Херсонської області

Завданням молодіжної політики на окупованій Херсонщині виділені «виховання громадянськості, патріотизму, спадкоємності традицій, поваги до вітчизняної історії, історичних, національних та інших традицій народів Російської Федерації».¹⁵¹

146 <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/23644/>, архів <https://archive.ph/wip/GCMeq>.

147 <https://minmol.lpr-reg.ru/page/static/35d27077-3207-4286-aad7-14385dbf1933>, архів <https://archive.ph/eAaMr>

148 https://minmol.lpr-reg.ru/minmol/uploads/custom_documents/25.04.2024/1714044307090_v55y784imds.pdf, архів <https://archive.ph/wip/bTWKl>.

149 https://vk.com/wall-170890505_5273, архів <https://archive.ph/Q0z8Y>.

150 <https://t.me/mypervielnr/7013?single>, архів <https://archive.ph/wip/gcHGl>.

151 Указ Губернатора Херсонской области от 04.08.2023 № 80-у «Об образовании Министерства молодежной политики Херсонской области». <https://khogov.ru/wp-content/uploads/2024/02/80-u-06.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/2Etr6>.

«Міністерство молодіжної політики» окупованої Херсонської області у своїй діяльності має керуватись російським законодавством, в тому числі Конституцією Російської Федерації, федеральними конституційними законами, федеральними законами, актами Президента Російської Федерації та Уряду Російської Федерації. Координацію роботи «Міністерства» здійснює «перший заступник Губернатора Херсонської області з внутрішньої політики».

«Міністерство», зокрема, здійснює координацію діяльності з військово-патріотичного виховання та допризовної підготовки громадян на території Херсонської області.¹⁵² Слід зазначити, що більшість співробітників «міністерства», включно з «міністром», є громадянами РФ.¹⁵³

У 2024 році на базі «міністерства» було створено Молодіжний центр «Патріот», з метою патріотичного виховання молоді, залучення молоді в соціально значущі практики, проекти та Добровольчу (волонтерську) діяльність, підтримки добровольчих (волонтерських) ініціатив, організацій і рухів.¹⁵⁴ Так, у рамках спільного профорієнтаційного проекту центру з т. зв. міністерством під назвою «ДержСтарт.Діалог» (рос. – «ГосСтарт.Диалог»), зокрема, проводяться «профорієнтаційні» зустрічі з російськими воєнкомаами.¹⁵⁵

У 2024 році була створена Державна Автономна установа «Будинок молоді» для надання послуг з професійної орієнтації молоді, в тому числі в рамках проекту «ДержСтарт.Діалог».¹⁵⁶ Також «Будинок молоді» організовує акції з підтримки учасників т. зв. «СВО»¹⁵⁷ і зустрічі з російськими істориками, які вчать українських дітей «правильній» інтерпретації історичних подій.¹⁵⁸

Примітно, що перше регіональне відділення «Руху Перших» було відкрите саме на території Херсонської області та за участю російського міністра освіти Сергія Кравцова у школі № 1 і медичному училищі.¹⁵⁹

ТОТ Запорізької області

Основними завданнями молодіжної політики на ТОТ Запорізькій області є формування «духовно-моральних цінностей, патріотичного виховання; формування та утвердження у свідомості молоді патріотичних поглядів та почуття вірності Батьківщині, гордості за свою країну, поваги до бойового минулого Запорізької області, до її святинь, традицій служіння Батьківщині, поваги до історії та культури Запорізької області, традицій народу, запорізького козацтва».¹⁶⁰

152 Указ Губернатора Херсонской области от 04.08.2023 № 80-у «Об образовании Министерства молодежной политики Херсонской области».

<https://khogov.ru/wp-content/uploads/2024/02/80-u-06.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/2Etr6>.

153 <https://t.me/depobrherson/8427>, архів <https://archive.ph/wip/KH6Ji>.

154 Распоряжение Правительства Херсонской области от 08.02.2024 года № 07-рп «О создании автономной некоммерческой организации «Молодежный центр “Патриот”».

<https://gov.khogov.ru/wp-content/uploads/sites/4/2024/02/07-rp-24.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/oZwxD>.

155 <https://www.herson.kp.ru/online/news/6043582/>, архів <https://archive.ph/6nvYi>.

156 Распоряжение Правительства Херсонской области от 19.04.2024. № 51-рп «О создании государственного автономного учреждения Херсонской области «Дом молодежи».

<https://gov.khogov.ru/wp-content/uploads/sites/4/2024/05/51-rp-24.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/DK4Y5>.

157 <https://t.me/DOMmolodegi/48>, архів <https://archive.ph/wip/hLRYj>.

158 <https://t.me/DOMmolodegi/89>, архів <https://archive.ph/wip/rsx8U>.

159 https://vk.com/wall-30558759_354259, архів <https://archive.ph/wip/SgiCM>.

160 <https://zo.gov.ru/docs/show/1475>, архів <https://archive.ph/wip/25Gj5>.

Молодіжна політика в окупованій Запорізькій області здійснюється профільним міністерством.¹⁶¹ «Міністерство з молодіжної політики Запорізької області» у своїй діяльності керується Конституцією Російської Федерації, федеральними конституційними законами, федеральними законами, указами та розпорядженнями Президента Російської Федерації, постановами та розпорядженнями Уряду Російської Федерації, нормативними та іншими актами федеральних органів виконавчої влади.

Цікаво, що окремим напрямом молодіжної політики є співпраця із засобами масової інформації за програмами, що формують і розвивають у молодих громадян «почуття патріотизму, гордості за історію Запорізької області та Російської Федерації», реалізація заходів щодо формування громадянського патріотизму серед молоді, сприяння у підготовці молоді до несення військової служби».¹⁶²

Також на окупованій території Запоріжчини функціонує «Рада з молодіжної політики» як консультативний і дорадчий орган, створений з метою координації реалізації молодіжної політики. У своїй діяльності Рада керується російськими законами, зокрема Конституцією і федеральними законами РФ, а також нормативними актами окупаційної адміністрації.¹⁶³

На окупованій території Запорізької області працюють понад 20 молодіжних організацій, у тому числі регіональна організація Російського союзу молоді, яка, зокрема, відповідає за проєкт «Кадрова школа Союзу молоді» для молодих людей віком від 16 до 35 років.¹⁶⁴

2.2.1. Приклади заходів з реалізації молодіжної політики

Слід зазначити, що цей звіт не ставить на меті перерахувати всі заходи, які проводяться окупаційними російськими адміністраціями, через їхню численність. У цій секції ми хочемо показати, наскільки різноманітною є російська молодіжна політика на ТОТ України через вибрані релевантні приклади.

■ підвищення інтересу до вивчення історії, культури та мов народів Російської Федерації, значущих історичних подій, що стали основою державних свят і пам'ятних дат, пов'язаних з реалізацією державної національної політики Російської Федерації

Загалом, на окупованих територіях велика увага приділяється святкуванню російських пам'ятних дат, що відбувається з великою помпезністю. Так, на окупованих територіях діти та молодь мають брати участь у святкуванні Дня Росії, Дня слов'янської писемності та культури, Дня перемоги, Дня народної єдності, Дня «Героїв Вітчизни» (9 грудня), Дня Конституції РФ, а також Дня «возз'єднання» з РФ. Цікаво, що в окупованій Запорізькій області є День відродження козацтва Росії, який святкується 30 червня.

161 <https://zo.gov.ru/docs/show/1475>, архів <https://archive.ph/wip/25Gj5>.

162 О создании Министерства по молодежной политике Запорожской области, 12.01.2024 <https://minmol.zo.gov.ru/docs/show/17> архів <https://archive.ph/wip/HHclD>.

163 О Совете по молодежной политике при Губернаторе Запорожской области, 28.12.2023 <https://gubernator.zo.gov.ru/docs/show/498?ysclid=m3ps6fed9y346406332>, архів <https://archive.ph/wip/JU0xe>.

164 https://vk.com/wall-222520886_582, архів <https://archive.is/wip/jlQ3F>.

■ **збереження та примноження духовної, історичної та культурної спадщини та потенціалу багатонаціонального народу Російської Федерації (російської нації) через пропаганду ідей патріотизму, єдності та дружби народів**

Для реалізації цього напряму передбачена участь молоді у Всеросійському форумі національної єдності, Всеросійській громадській премії «Гордість нації», всеросійських тематичних онлайн-уроках, спрямованих на громадянсько-патріотичне виховання (в рамках реалізації федерального проєкту «Патріотичне виховання громадян Російської Федерації»), участь у міжнародному культурно-освітньому проєкті «Ми – Росія», а також участь у Молодіжному міжнародному форумі «Росія наш спільний дім» 2025 р.¹⁶⁵

Для популяризації поїздок Росією на ТОТ Херсонській області за сприяння «Міністерства молодіжної політики» реалізовується федеральна програма «Більше, ніж подорож». У рамках програми молоді херсонці їздять до Москви, де серед пунктів відвідання є Червона площа, Кремль і міжнародна виставка-форум «Росія».¹⁶⁶ Також делегація окупованої Запорізької області брала участь у молодіжному фестивалі «iВолга» у Самарській області.¹⁶⁷

165 Об утверждении Плана мероприятий по реализации в Запорозжской области в 2024–2025 годах Стратегии государственной национальной политики Российской Федерации на период до 2025 года [Об утверждении Плана мероприятий по реализации в Запорозжской области в 2024-2025 годах Стратегии государственной национальной политики Российской Федерации на период до 2025 года \(zo.gov.ru\)](#), архів <https://archive.ph/wip/lRAwz>.

166 https://vk.com/wall-221973574_216, архів <https://archive.ph/wip/Ot5mj>.

167 https://vk.com/wall-218383340_3286, архів <https://archive.is/wip/ZZibz>.

■ **популяризація російської мови задля укріплення загальноросійської ідентичності**

Російська окупаційна влада проводить активну політику русифікації українських дітей і молоді. Так, одним з напрямків політики на окупованих територіях є «збереження та підтримка російської мови як державної мови Російської Федерації та мов народів Російської Федерації». Окупаційна влада проводить заходи, присвячені Дню російської мови, зокрема конкурс читців для учнів загальноосвітніх шкіл Запорізької області до дня народження російського поета А. С. Пушкіна 6 червня.

■ **забезпечення наступності традиційних російських духовно-моральних цінностей**

Забезпечення реалізації цього напряму відбувається через просвітницьку роботу. Так, наприклад, на окупованій Херсонщині проходив цикл лекцій «Ми – частина однієї величезної родини – Росії».¹⁶⁸ Голова «Ради регіонального відділення Руху Перших» Олексій Лаврентьев знайомив молодь Херсонщини з «Русским міром». Лаврентьев, зокрема, розповідав про основи російської державної політики щодо збереження та зміцнення традиційних російських духовно-моральних цінностей, закріплених у 2022 році Указом Президента Російської Федерації.¹⁶⁹

■ **залучення та стимулювання присутності молоді на територіях, яким загрожують депопуляція та втрата економічного потенціалу**

Слід зазначити, що російська молодіжна політика включає і заохочення переїзду російських громадян на ТОТ України. У 2022 році наказом Путіна¹⁷⁰ була запущена програма гуманітарних місій #МыВместе, в якій відібрані учасники програми направляються на ТОТ. Кожен верифікований волонтер отримує право на отримання компенсаційних виплат у випадку поранення (3 млн руб.) або загибелі (5 млн руб.). У 2023 році були організовані 194 місії за участю 2388 волонтерів із 72 суб'єктів Російської Федерації. У 2024 році було організовано 422 гуманітарні місії за участю 1607 волонтерів.¹⁷¹

Дітей з ТОТ теж активно закликають до переїзду на навчання до Росії, забезпечуючи зокрема особливі умови вступу, за результатами співбесіди без складання іспитів.¹⁷² Для школярів ТОТ Херсонської області рекламують навчання у Національному дослідницькому університеті «Вища школа економіки» (м. Москва, РФ).¹⁷³

168 <https://t.me/depobrherson/9408>, архів <https://archive.ph/AKshs>.

169 <https://t.me/minmolXO/2947>, архів archive.ph/wip/RvnrK.

170 Указ Президента Російської Федерації від 30 Квітня 2022 року № 247 «Про підтримку волонтерської діяльності на територіях Донецької Народної Республіки, Луганської Народної Республіки, Запорізької області та Херсонської області» <https://docs.cntd.ru/document/350287199>, архів <https://archive.ph/wip/OENQu> <https://war-sanctions.gur.gov.ua/resources/files/kidnappers-N247.pdf>.

171 <http://surl.li/evopaz>, архів <https://archive.ph/zqucq>.

172 https://vk.com/wall-217630752_3091, архів <https://archive.is/wip/GtmPh>.

173 <https://t.me/depobrherson/8543>, архів <https://archive.ph/wip/T4yqB>.

■ **забезпечення присутності державних символів Російської Федерації у всіх сферах життя молоді з метою формування загальноросійської громадянської ідентичності**

Російські державні символи активно нав'язуються жителям ТОТ. Як і в окупованому Криму, щопонеділка ранок у закладах середньої освіти починається з підймання прапора РФ. На святкуваннях пам'ятних дат РФ активно використовується російська державна символіка.¹⁷⁴

<http://surl.li/xshqfs>

■ **популяризація вивчення історії на основі «достовірних фактів»**

Окупаційні адміністрації використовують історичну пам'ять як інструмент знищення ідентичності на ТОТ. Так, наприклад, у м. Торез під час ігор проекту «Лідери молодіжних думок» від Роспатріотцентру проходили різні квести, пов'язані з російськими символами, традиціями та важливими віхами історії.¹⁷⁵ На Херсонщині «просвітницькі» лекції для молоді влаштовують місцеві музеї, які розповідають про історію Росії.¹⁷⁶ В окупованому Мелітополі на базі мультимедійного комплексу «Росія – моя історія» функціонує окремий молодіжний клуб.¹⁷⁷

■ **залучення молоді до «культури та історичної пам'яті»**

Як і на території окупованого Криму, окупаційні адміністрації «нових регіонів» активно залучають дітей і молодь до комемораційних заходів, такі як «Вахта Пам'яті» і «Сад Пам'яті», спрямовані на нав'язування вигідних Росії історичних наративів.

174 https://vk.com/wall738221096_1638, архів <https://archive.ph/Yjfkx>.

175 https://vk.com/wall-195434415_6178, архів <https://archive.ph/wip/BJ3w5>.

176 https://vk.com/wall-221973574_220, архів <https://archive.ph/wip/DRN3p>.

177 <https://vesti.com/kultura/v-zaporozskoj-oblasti-park-rossia-moa-istoria-posetili-27-tysac-celovek>, архів <https://archive.ph/wip/DZwOw>.

■ **формування у молоді громадянськості та патріотизму за методикою «навчання служінням»**

На території окупованої Донеччини, зокрема, проводитиметься формування волонтерського активу, популяризація у молоді Республіки активної громадської позиції та залучення молодого покоління до добровольчої (волонтерської) діяльності. Також молодь залучають через реалізацію заходів у рамках підтримки практики добровольчості (волонтерства) «Регіон добрих справ» (рос. – «Регион добрых дел»)¹⁷⁸

■ **залучення молоді до діяльності, спрямованої на підтримку учасників і ветеранів бойових дій та членів їх сімей**

Слід зазначити, що всупереч нормам міжнародного права, окупаційні адміністрації здійснюють призов і мобілізацію мешканців ТОТ. У рамках молодіжної політики окремо втілюється «програма психологічної допомоги та профорієнтації демобілізованих і комісованих учасників спеціальної військової операції до 35 років»¹⁷⁹ Також з демобілізованими студентами – учасниками т.зв. «спеціальної військової операції» з Донеччини окремо спілкувався голова уряду Росії Дмитро Чернишенко.¹⁸⁰

■ **популяризація військової служби з метою виховання у молоді відчуття громадянської відповідальності та патріотизму, розробка системи соціальних заохочень для учасників бойових дій, у тому числі для учасників т. зв. «спеціальної військової операції»**

Молодь активно агітують до вступу у збройні сили РФ. Так, підлітки віком від 14 до 17 років з Херсонщини брали участь у патріотичній літній зміні табору «Авангард», у рамках якої реалізується додаткова програма «Час Героїв», у тактичній, стройовій, вогневій підготовці. Організатором поїздок є Центр «Воїн» за сприяння «Міністерства молодіжної політики» та «Міністерства освіти Херсонської області», депутатів «Херсонської обласної Думи»¹⁸¹ Подібний захід був реалізований і для молоді Запорізької області у військово-патріотичному форумі «СВОї Люди» (рос. – «СВОи Люди») у Тверській області.¹⁸²

На окупованих територіях також функціонують «Добровольчі молодіжні дружини» (рос. – «Добровольческие молодёжные дружины»)¹⁸³ які, зокрема, проводять заняття з тактичної підготовки для молоді.¹⁸⁴

178 http://doc.dnronline.su/wp-content/uploads/2024/01/Postanov_N113_14_25122023.pdf, архів <https://archive.ph/JEP8u>.

179 «Об утверждении Программы «Комплексное развитие молодежной политики в Донецкой Народной Республике» <http://npa.dnronline.su/2024-01-12/postanovlenie-pravitelstva-dnr-113-14-ot-25-12-2023-g-ob-ut-verzhenii-programmy-kompleksnoe-razvitie-molodezhnoj-politiki-v-donetskoj-narodnoj-respublike.html?ysclid=m2f-b4uu2of486962121>, архів <https://archive.ph/wip/1ZxsZ>.
http://doc.dnronline.su/wp-content/uploads/2024/01/Postanov_N113_14_25122023.pdf, архів <https://archive.ph/wip/JEP8u>.

180 https://vk.com/wall-195434415_5887, архів <https://archive.ph/wip/IQ1pY>.

181 <https://vk.com/@-221973574-vremya-geroev-dlya-hersonskoi-molodezhi>, архів <https://archive.ph/wip/mbKfX>.

182 https://vk.com/wall-218383340_3253, архів <https://archive.ph/wip/73wY0>.

183 <https://t.me/YugMolodoj/19849>, архів <https://archive.ph/FIXV8>.

184 https://t.me/DMD_ZO/466, архів <https://archive.ph/wip/olBP7>.

розвиток допризовної підготовки в освітніх організаціях усіх рівнів

Російська окупаційна влада мілітаризує не тільки школярів. Так, наприклад, у спортивно-му комплексі «Маріупольського Державного Університету імені О. І. Куїнджі» (створеного окупаційною адміністрацією м. Маріуполь), було організовано майстер-клас з перегонів дронів у рамках реалізації проєкту «Всеросійська студентська ліга з перегонів дронів (безпілотних повітряних суден)».¹⁸⁵

просвітництво молоді у сфері протидії поширенню ідеології нацизму, націоналізму, ксенофобії, релігійного екстремізму та тероризму

Під «екстремізмом» розуміється будь-який опір російській пропагандистській машині, тому задля виховання «слухняних» громадян проводяться заходи боротьби з інакомисленням на ТОТ. Так, у Генічеську проводилась гра «Патріоти Херсонської області», спрямована на «виховання патріотизму, любові до Батьківщини, відчуття приналежності до російської культури та історії». Судили гру російські військовослужбовці та співробітники регіонального Управління Росгвардії.¹⁸⁶

Молоді Запорізької області провели профілактичну бесіду про екстремізм та тероризм. У лекції на тему антитерористичної безпеки взяли участь активісти #ПівденьМолодої, Волонтери Перемоги та бійці Добровольчої молодіжної дружини. Представник Міністерства з молодіжної політики Дмитро Мацевич розповів про важливі правила, відповів на запитання, що цікавлять, а також показав тематичні відеоролики та роздав інформаційні пам'ятки. Захід пройшов на базі «Міністерства з молодіжної політики» за підтримки «Головного Управління МВС Росії у Запорізькій області».¹⁸⁷

Міжнародна співпраця

Російські окупаційні адміністрації стверджують, що співпрацюють з іноземними державами через міжнародні клуби дружби. Відомо про такі «клуби дружби» з Боснією та Герцеговиною і Словаччиною, також заплановані освітні ініціативи з Таджикистаном.¹⁸⁸ Слід зазначити, що співробітництво з російськими окупаційними органами на території України є протиправним і має бути негайно припинено компетентними органами згаданих країн.

185 https://vk.com/wall-82287460_26171, архів <https://archive.ph/9zv6L>.

186 https://vk.com/wall-214129347_23198, архів <https://archive.ph/wip/08y5X>.

187 https://vk.com/wall-218383340_3310, архів <https://archive.is/wip/3KuPs>.

188 <https://t.me/YugMolodoj/20064>, архів archive.ph/wip/qlhxs.

III. Відповідальні особи

ПОСАДОВЦІ РФ

https://openmedia.io/files/2021/05/17_razuvaeva_k.jpg

Ксенія Разуваєва (рос. – Ксения Разуваева)

Разуваєва Ксенія Денисівна працювала керівницею Росмолоді до 14 серпня 2024 року,¹⁸⁹ обіймала цю посаду протягом трьох років. До цього з 2018-го працювала в команді першого заступника глави адміністрації президента Сергія Кириєнка, який займався, зокрема, проектами у сфері молодіжної політики. Перед переходом до адміністрації президента очолювала федеральну державну бюджетну установу «Роспатріотцентр», відповідаючи за підготовку молодіжних освітніх форумів, таких як «Територія смислів на Клязьмі» та «Таврида» у окупованому Криму. У пресслужбі уряду РФ не стали розкривати деталей звільнення, але окремо пояснили, що Разуваєва пішла за власним бажанням, і рішення «було продиктовано» особистими сімейними обставинами.¹⁹⁰

Під санкціями України.

<http://surl.li/mwimre>

Денис Аширов (рос. – Денис Аширов)

Аширов Денис Валерійович був в. о. керівника Росмолоді з 14 серпня 2024 р. до призначення Г. Гурова. На сьогодні є статс-секретарем і заступником керівника Росмолоді.¹⁹¹ У 2012–2013 роках був заступником директора багатофункціонального молодіжного культурно-ділового та соціального центру

189 <https://fadm.gov.ru/news/kseniya-razuvaeva-pokinet-post-rukovoditelya-rosmolodyezhi-po-sobstven-nomu-zhelaniyu-?ysclid=m3g86m75dt247689455>, архів <https://archive.ph/wip/xheNB>.

190 <https://www.business-gazeta.ru/article/644662?ysclid=m3g86qpflu83699863>, архів <https://archive.ph/wip/40Eqw>.

191 https://fadm.gov.ru/agency/structure/?ELEMENT_ID=35819&ysclid=m3g7wqiyo2387808165, архів <https://archive.ph/wip/1UrBm>.

Східного адміністративного округу Москви «Севастополь». З 2014 до 2016 року обіймав посаду заступника директора ресурсного центру з розвитку та підтримки волонтерського руху «Мосволонтер». У 2016–2017 роках працював на аналогічній посаді у Міському центрі професійного та кар'єрного розвитку. З 2017 до 2020 року був керівником штабу московського відділення «Молодої гвардії «Єдиної Росії»». У 2020 році обійняв посаду керівника громадської приймальні голови «Єдиної Росії» у Москві. 14 квітня 2020 року його було призначено директором департаменту державної молодіжної політики та соціальних проєктів у сфері вищої освіти Міністерства науки та вищої освіти. 2022 року став заступником керівника Росмолоді.¹⁹² Часто їздить у відрядження на ТОТ, зокрема відкривав мурал з Дарією Дугіною у Мелітополі,¹⁹³ брав участь у форумі «ПівденьМолодий» (рос. – «ЮгМолодой») в окупованому Бердянську.¹⁹⁴

Аширов активно займається питаннями співпраці Росмолоді на окупованому півдні. Так, він брав участь в організації заходу з підготовки кадрів для реалізації молодіжної політики з окупованої Херсонщини, які переймали кримський досвід.¹⁹⁵

<http://surl.li/havatz>

192 <https://www.kommersant.ru/doc/6892615?ysclid=m3g7wtx8mt214595552>, архів <https://archive.ph/wip/rP9xd>.

193 https://vk.com/wall3711989_3717?ysclid=m3g7xfiro8844152445, архів <https://archive.ph/wip/ofxHU>.

194 <https://www.gazeta.ru/social/news/2023/08/17/21094958.shtml?ysclid=m3g8ncyuhi266922306>, архів <https://archive.ph/wip/Wfz73>.

195 <https://tass.ru/obschestvo/19015567?ysclid=m3g8t5ce2v1694491>, архів <https://archive.ph/wip/3wrJO>.

[RIA_8163684.HR-pic4_zoom-1500x1500-47707.jpg](#)

Григорій Гуров (рос. – Григорий Гуров)

Прем'єр-міністр Російської Федерації Михайло Мішустін призначив Григорія Гурова новим керівником Росмолоді у вересні 2024 року.¹⁹⁶ Раніше він обіймав посаду голови правління «Рушу Перших». Гуров працював спеціалістом у муніципальному молодіжному центрі, потім він дослужився до заступника міністра науки та вищої освіти Росії. Крім того, він працював у Законодавчих зборах Ставропольського краю та у представництві Північно-Кавказького федерального округу. У 2017 році Гуров прийшов у Росмолодь, де за чотири роки дослужився до заступника керівника.¹⁹⁷ Під санкціями США, Швейцарії, ЄС, України.¹⁹⁸

<https://tass.ru/politika/20835697>

Дмитро Чернишенко (рос. – Дмитрий Чернышенко)

Народився 20 вересня 1968 року в Саратові. 21 січня 2020 року Указом Президента його призначено заступником голови уряду Російської Федерації. 14 травня 2024 року знову призначено заступником голови уряду Російської Федерації. Нагороджений орденом «За заслуги перед Батьківщиною» II ступеня, орденом Дружби, орденом Пошани, орденами Преподобного Сергія Радонезького II ступеня та III ступеня, Золотим олімпійським орденом.¹⁹⁹

Віцепрем'єр Дмитро Чернишенко має у сфері свого відання загальну та середню професійну освіту, а також молодіжну політику: Мінобрнауки, Мінспорт, Мінбуд і Мінекономрозвитку, Росмолодь, Міносвіти та Рособрнагляд.²⁰⁰

За активну діяльність перебуває під санкціями ЄС, США, Великої Британії, Канади, Швейцарії, Японії, Нової Зеландії, Австралії²⁰¹ та України.²⁰² Цікаво, що діти самого Чернишенка, який виступає за обмеження впливу західних країн і зберігання «традиційних російських цінностей», здобували середню та вищу освіту у Великій Британії.²⁰³

196 <http://static.government.ru/media/files/WASULrQJWEGdOV1Qe6wpJgrwb0yFMPYw.pdf>, архів <https://archive.ph/ic0iO>.

197 <https://www.gazeta.ru/social/news/2024/09/14/23924881.shtml>, архів <https://archive.ph/wip/uFsok>.

198 <https://war-sanctions.gur.gov.ua/sanctions/persons/2390>, архів <https://archive.ph/wip/BFmoP>.

199 <http://government.ru/gov/persons/366/events/>, архів <https://archive.ph/wip/sjmsR>.

200 <https://tass.ru/politika/20835697>, архів <https://archive.ph/wip/y8Pvs>.

201 <https://war-sanctions.gur.gov.ua/sanctions/persons/197>, архів <https://archive.ph/wip/NOjI6>.

202 <https://www.president.gov.ua/documents/4002022-42813>.

203 <https://theins.ru/news/274641>, архів <https://archive.ph/TCAo0>.

За каденції Чернишенка Росмолодь здійснюватиме керівництво нацпроектом «Молодь і діти» та забезпечуватиме координацію всіх профільних відомств і регіонів.²⁰⁴ Слід зазначити, що на проєкт «Молодь і діти» у 2025 році буде спрямовано 458 млрд руб.²⁰⁵

ПОСАДОВЦІ ТОТ

ТОТ Донецької області

<http://surl.li/qmtuca>

Кирило Макаров (рос. – Кирилл Макаров)

Макаров Кирило Борисович – міністр Молодіжної політики т. зв. «ДНР» з 2022 року.²⁰⁶ Народився в Донецьку 24 листопада 1994 року, очолював громадську організацію «Молода Республіка», а також є депутатом «Народної Ради».²⁰⁷ У 2022 році отримав від голови адміністрації Президента РФ Сергія Кірієнка орден «За мужність».²⁰⁸

“ Самое приоритетное направление для молодежи Донбасса сегодня – это приближение победы. Потому что без нее не будет ни молодежной политики, ни мирной жизни, ни будущего у наших ребят. Поэтому все, что мы сегодня делаем, должно быть направлено на помощь фронту. Это, прежде всего, волонтерская деятельность.²⁰⁹

(укр. – «Найбільш пріоритетний напрям для молоді Донбасу сьогодні – це наближення перемоги. Тому що без неї не буде ні молодіжної політики, ні мирного життя, ні майбутнього у наших дітей. Тому все, що ми сьогодні робимо, має бути спрямоване на допомогу фронту. Це насамперед волонтерська діяльність».)

Від української влади Макаров отримав повідомлення про підозру у колабораціоністській діяльності та роботі в окупаційній адміністрації (ч. 5 ст. 111-1 КК України) від прокуратури Донецької області.²¹⁰ Під санкціями.²¹¹

204 <https://xn--90aivcdt6dxbc.xn--p1ai/articles/news/dmitriy-chernyshenko-rosmolodezh-budet-rukovodit-natsproektom-molodezh-i-deti/?ysclid=m3fscdhk66815065832>, архів <https://archive.ph/wip/fYJYE>.

205 <https://www.pnp.ru/social/byudzhet-nacproekta-molodezh-i-deti-sostavit-458-milliardov-rublej-v-2025-godu.html>, архів <https://archive.ph/OvM4B>.

206 http://doc.dnronline.su/wp-content/uploads/2022/10/Ukaz_N872_29092022.pdf, архів <https://archive.ph/wip/3y3iO>.

207 <https://prodonetsk.ru/news/obschestvo/makarov-kirill-borisovich-naznacheni-ministrom-molodezhnoy-politiki-donetskoy-naro.htm>, архів <https://archive.ph/wip/3u3yo>.

208 <https://www.donetsk.kp.ru/online/news/5045969/?ysclid=m3gbtn6xjr225334397>, архів <https://archive.ph/wip/PFuN7>.

209 <https://argumenti.ru/interview/2024/10/924222?ysclid=m3gc7qzw95587758524>, архів <https://archive.ph/wip/WIAcX>.

210 https://t.me/Donetsk_obl_prokuratura/2385, архів <https://archive.ph/lejTK>.

211 <https://www.opensanctions.org/entities/NK-X7PTDMN5yk8mBj2BTxQRSE/>, архів <https://archive.ph/wip/gay1i>.

“ Те, хто здесь остался, это большие патриоты Донбасса, России. Когда пошло это освобождение, люди понимают, что они творят историю. Они первые заходят, первые видят, они помогают, создают условия для жителей освобожденных территорий, чтобы они чувствовали себя как дома. Это какая-то миссия, возможно, вообще миссия, ради которой мы родились и живем. Может, в этом все и заключается, чтобы сегодня здесь находится.²¹²”

(укр. – «Ті, хто тут залишився, це великі патріоти Донбасу, Росії. Коли пішло це звільнення, люди розуміють, що вони творять історію. Вони перші заходять, перші бачать, вони допомагають, створюють умови для жителів звільнених територій, щоб вони відчували себе як вдома. Це якась місія, можливо, взагалі місія, заради якої ми народилися і живемо. Може, в цьому все і полягає, щоб саме для цього сьогодні тут бути.»)

ТОТ Луганської області

<https://luganmedia.ru/wp-content/uploads/2023/12/DSC0029-scaled.jpg>

Юлія Величко (рос. – Юлия Величко)

Є «міністеркою» молодіжної політики т. зв. «ЛНР» з червня 2023 року.²¹³ Народилася у 1993 році в Біловодську Луганської області. У 2011 році працювала педагогічно-організаторкою Луганського обласного центру розвитку дитячого руху «Лугарі». Працювала також заступницею директора «Центру розвитку дитячого та молодіжного руху» та начальницею «відділу у справах молоді управління спорту та молоді Міністерства культури, спорту та молоді ЛНР». До призначення на посаду була радницею «Голови Народної Ради ЛНР».²¹⁴

У листопаді 2023 року СБУ повідомила їй про підозру за ч. 5 ст. 111-1 Кримінального кодексу України (колабораційна діяльність)²¹⁵ 08 січня 2024 року кримінальне провадження № 761/307/24 надійшло на розгляд до Шевченківського районного суду міста Києва.²¹⁶

“ 7 сентября 2023 г. в Луганске открыли Дом молодежи, больше 5 тыс. кв. м, одна из самых глобальных точек притяжения в нашей республике, <...> в которой они (молодые люди. – Прим. ТАСС) постоянно как проводят досуг, так и работают над своими идеями, проектами. <...> За время его работы порядка 150 тыс. молодых людей успели его посетить. У нас там также на базе центра работает мультимедийный исторический парк «Россия – моя история».²¹⁷”

212 <https://radiokp.ru/podcast/novorossiya-geroi-novogo-vremeni/728672?ysclid=m3gc835eth491071665>, архів <https://archive.ph/wip/DcJ38>.

213 <https://www.rusprofile.ru/id/1239400003688>, архів <https://archive.ph/ZdKAR>.

214 <https://news-lugansk.ru/politics/2023/06/14/67108.html>, архів <https://archive.ph/tg7pM>.

215 <https://t.me/SBUkr/10226>, архів <https://archive.ph/wip/Kk0eZ>.

216 https://court.gov.ua/log_documents/78665919/2610/, архів <https://archive.ph/wip/d5BBB>.

217 <https://tass.ru/obschestvo/22304633>, архів <https://archive.ph/L21Cg>.

(укр. – «7 вересня 2023 р. в Луганську відкрили Будинок молоді, понад 5 тис. кв. м, одна з найбільш глобальних точок тяжіння в нашій республіці, <...> в якій вони (молоді люди. – Прим. ТАСС) постійно як проводять дозвілля, так і працюють над своїми ідеями, проектами. <...> За час його роботи близько 150 тис. молодих людей встигли його відвідати. У нас там також на базі центру працює мультимедійний історичний парк «Росія – моя історія».)

У будинку молоді, відкритому за каденції Величко, відбулась зустріч з кураторами молодіжної політики в муніципалітетах ЛНР, де говорили про розвиток інфраструктури, участь у грантових конкурсах, роботу з регіонами-шефами та залучення ще більшої кількості луганської молоді до російських ініціатив.²¹⁸

ТОТ Запорізької області

<http://surl.li/iwpuvb>

Єгор Логунов (рос. – Егор Логунов)

Логунов Єгор Андрійович є «міністром молодіжної політики Запорізької області» з березня 2024 року.²¹⁹ До виїзду в окупований Мелітополь він займав пост генерального директора компанії «Русстрой» у Сімферополі. Як повідомляється в центрі «Миротворець», основна діяльність – участь у контрабандних переміщеннях вантажів і товарів на окупованій території України.²²⁰ Після призначення брав участь у відправленні запорізьких дітей на «потяг дружби» до Росії,²²¹ в акції з розгортанням полотна із зображенням Путіна,²²² а також наголошував на позитивності практики залучення військовослужбовців РФ до патріотичного виховання молоді.²²³

“ Мы понимаем, что война с пушками и автоматами закончится, но информационная война будет продолжаться еще достаточно долгое время. Поэтому наше молодое поколение, которое станет фундаментом нашей страны, непременно, несомненно, должно быть к таким вызовам готовым, и должны ребята понимать, как с этими явлениями бороться, когда они с ними сталкиваются, как этим факторам противодействовать.²²⁴

(укр. – «Ми розуміємо, що війна з гарматами та автоматами закінчиться, але інформаційна війна продовжуватиметься ще доволі тривалий час. Тому наше

218 https://vk.com/wall3711989_3805, архів <https://archive.ph/wip/6sp14>.

219 <https://www.rusprofile.ru/id/1249000000941>, архів <https://archive.ph/wip/rHuvY>.

220 [https://ria-m.tv/news/352791/kontrabandista_iz_kryima_prislali_v_okkupirovannyiy_melitopol_rukovodit_molodejyu_\(foto\).html](https://ria-m.tv/news/352791/kontrabandista_iz_kryima_prislali_v_okkupirovannyiy_melitopol_rukovodit_molodejyu_(foto).html), архів <https://archive.ph/KM1UJ>.

221 <https://tass.ru/obschestvo/21805897?ysclid=m3h8jd80vz872473154>, архів <https://archive.ph/wip/8ROTq>.

222 https://vk.com/wall-225185065_125, архів <https://archive.ph/wip/eXxGR>.

223 https://vk.com/wall-225185065_101, архів <https://archive.ph/wip/e51uu>.

224 <https://crimea-news.com/society/2024/11/01/1504005.html>, архів <https://archive.ph/qhCbK>.

молоде покоління, яке стане фундаментом нашої країни, неодмінно, безперечно, має бути до таких викликів готовим, і діти мають розуміти, як із цими явищами боротися, коли вони з ними стикаються, як цим факторам протидіяти».)

https://vk.com/wall-225185065_125

<https://bit.ly/3DdvJtP>

Антон Тицький (рос. – Антон Тицкий)

Антон Тицький (попередник до січня 2024 року)²²⁵ на сьогодні є «першим заступником з внутрішньої політики» т. зв. «губернатора Запорізької області» Є. Балицького.²²⁶ Народився в 1990 році у Волгограді, закінчив Київський університет туризму, економіки і права. З 14 років був активістом проросійського руху в українському Криму, балотувався в народні депутати України, очолював офіс партії «Російська єдність» майбутнього губернатора Криму Сергія Аксьонова в Севастополі.²²⁷ У 2014 році брав участь в окупації Криму. З 2016 року по 2019 рік був головою «Ленінського муніципального округу м. Севастополь».

225 https://zo.gov.ru/news/show/ministrom_zaporozhskoj_oblasti_po_molodezhnoj_politike_stal_anton_tickij?ysclid=lza8avu3ev626844876, архів <https://archive.is/wip/4UETR>).

226 <https://t.me/balitskiy/166>, архів <https://archive.is/wip/5ikpE>.

227 <https://war-proekt.media/chinovniki-iz-rossii-v-ukraine/person/ticky-anton-robertovich/>, архів <https://archive.ph/wip/zUbm2>.

Потім обіймав посаду радника керівника Росмолодежі. З липня 2022 року працював «міністром з молодіжної політики Запорізької області».²²⁸ Його під час поїздки до Мелітополя представив перший заступник Адміністрації президента Росії Сергій Кирієнко.²²⁹

Українські правоохоронці відкрили два кримінальні провадження на Тицького. Одне стосується його діяльності в окупованому Криму,²³⁰ а інше – індоктринації молоді на окупованій Запоріжчині, разом з «губернатором» Балицьким і керівником організації «Південь Молодий» Юлією Клименко.²³¹ Наразі справи перебувають на розгляді в українських судах.

ТОТ Херсонської області

Ігор Астранін (рос. – Игорь Астранин)

Народився в Росії, поблизу Астрахані. У 23 роки став радником губернатора Астраханської області, а у 25 перейшов на роботу в уряд Москви. У 27 років почав працювати політичним консультантом деяких глав регіонів Росії та країн далекого зарубіжжя. У 2022 році переїхав на окуповану Херсонщину.²³² Працював проєктором з молодіжної політики Херсонського державного педагогічного університету, потім очолив «Міністерство молодіжної політики Херсонської області».²³³ Під санкціями України,²³⁴ Швейцарії²³⁵ і ЄС.²³⁶

“ Никакая пропаганда не работает лучше, чем небольшая поездка в Крым, в Ростов, в Москву, в Петербург. И все тезисы киевской пропаганды рассыпаются перед красотой и гостеприимством любого российского города.²³⁷

(укр. – «Ніяка пропаганда не працює краще, ніж невелика поїздка до Криму, Ростова, Москви, Петербурга. І всі тези кіївської пропаганди розсипаються перед красою та гостинністю будь-якого російського міста».)

228 <https://www.zap.kp.ru/daily/27559.5/4883695/>, архів <https://archive.ph/wip/GsSvy>

229 <https://ruinform.com/page/anton-tickij-ja-uveren-cto-v-skorom-vremeni-k-nashej-komande-prisoedinit-sja-vs-ja-molodezh-zaporozhskoj-oblasti>, архів <https://archive.ph/wip/ryThu>.

230 <https://suspilne.media/crimea/621137-ukraina-suditime-ministra-okupovanoi-castini-zaporizkoi-oblasti-z-krimu/>.

231 [https://ria-m.tv/ua/news/355638/melitopolskomu-gaulayteru-ebalitskomu-ta-dvom-yogo-zastupnikam-povid-omili-pro-pidozru-\(foto\).html](https://ria-m.tv/ua/news/355638/melitopolskomu-gaulayteru-ebalitskomu-ta-dvom-yogo-zastupnikam-povid-omili-pro-pidozru-(foto).html).

232 <https://tavria.tv/news/politics/ministrom-molodezhnoj-politiki-hersonskoj-oblasti-naznachen-igor-astranin/>, архів <https://archive.ph/wip/2ehWu>.

233 <https://ast-news.ru/node/astakhanets-igor-astranin-na-postu-ministra-khersonskoy-oblasti-ot-mechaet-svoy-den-rozhdeniya/>, архів <https://archive.ph/wip/X3DTI>.

234 <https://war-sanctions.gur.gov.ua/sanctions/persons/28523>, архів <https://archive.ph/wip/BQWhB>.

235 https://www.seco.admin.ch/seco/de/home/Aussenwirtschaftspolitik_Wirtschaftliche_Zusammenarbeit/Wirtschaftsbeziehungen/exportkontrollen-und-sanktionen/sanktionen-embargos/sanktionsmassnahmen/massnahmen-zur-vermeidung-der-umgehung-internationaler-sanktionen.html.

236 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400753.

237 <https://t.me/xonewsru/10888>, архів <https://archive.ph/wip/AOmz6>.

Сергій Чусов (рос. – Сергей Чусов)

Чусов Сергій Вікторович²³⁸ є головною АНО молодіжний центр «Патріот» на окупованій Херсонщині, з 29 березня 2022 до 25 серпня 2023 – генеральний директор АНО «Дом молодежи» (ТОТ Крим).²³⁹ З 1 березня 2024 року є директором АНО «Патріот» на ТОТ Херсонської області.²⁴⁰ Предметом діяльності АНО є реалізація комплексу заходів, спрямованих на патріотичне, військово-патріотичне виховання молоді, здійснення допризовної підготовки молоді, залучення молоді до соціально значущих практик, проєктів і добровольчої (волонтерської) діяльності.²⁴¹ При АНО діє кіберклуб, який, зокрема, вчить молодь протидіяти «інформаційній війні».²⁴² Також у рамках діяльності залучають молодь до коменорації російських історичних дат²⁴³ і підтримки учасників т. зв. «СВО».²⁴⁴

ТОТ АР Крим і м. Севастополь

ТОТ АР Крим

Олексій Зінченко (рос. – Алексей Зинченко)

Є головою «Державного комітету молодіжної політики Республіки Крим».²⁴⁵

Народився 24 лютого 1995 року в с. Донське Сімферопольського району. У 2017 році з відзнакою закінчив Кримський федеральний університет ім. В. І. Вернадського. З вересня 2017 по червень 2020 був помічником депутата Державної Думи Федеральних Зборів Російської Федерації по роботі в Республіці Крим.

<http://surl.li/vlwagd>

238 <https://www.rusprofile.ru/id/1249500001046>, архів <https://archive.ph/wip/kKDAy>.

239 <https://www.tbank.ru/business/contractor/legal/1209100005400/history/1/>, архів <https://archive.ph/wip/yE21E>; https://vk.com/wall-69752927_136891?ysclid=m3hc3gd552901163706, архів <https://archive.ph/wip/oCUZe>.

240 <https://www.rusprofile.ru/id/1249500001046>, архів <https://archive.ph/wip/kKDAy>.

241 <https://storage.yandexcloud.net/dobro-static/prod/docs/d4556d76-8fc9-53e1-616e-c464d551df0c/%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2.pdf>, архів <https://archive.ph/wip/EJOul>.

242 <https://t.me/m2mxxo/1405>, архів <https://archive.ph/wip/L4thk>.

243 <https://t.me/m2mxxo/48>, архів <https://archive.ph/wip/UL1nq>.

244 <https://t.me/m2mxxo/611>, архів <https://archive.ph/wip/Fo30h>.

245 <https://gkmp.rk.gov.ru/heads/9ab160bf-f5e0-47b8-97f7-010f94c337a0>, архів <https://archive.ph/wip/RcDRT>.

З липня 2020 по серпень 2021 – головний консультант секретаріату фракції «Єдина Росія» Державної Ради Республіки Крим. Із серпня 2021 по липень 2022 – заступник керівника секретаріату фракції «Єдина Росія» Державної Ради Республіки Крим. З листопада 2015 по лютий 2020 – керівник місцевого штабу Сімферопольського МО Кримського РВ ВГО «Молода Гвардія “Єдиної Росії”». ²⁴⁶

«Сегодня молодые люди свой осознанный патриотизм проявляют в практической плоскости: участвуют в гуманитарных миссиях, собирают гуманитарную помощь, помогают нашим бойцам в зоне проведения спецоперации, помнят своё прошлое. Они помогают своей большой родине России и малой родине здесь и сейчас. ²⁴⁷

(укр. – «Сьогодні молоді люди свій усвідомлений патріотизм виявляють у практичній площині: беруть участь у гуманітарних місіях, збирають гуманітарну допомогу, допомагають нашим бійцям у зоні проведення спецоперації, пам’ятають своє минуле. Вони допомагають своїй великій батьківщині Росії та малій батьківщині тут і зараз».)

ТОТ м. Севастополь

Марина Слонченко (рос. – Марина Слонченко)

Слонченко Марина Юріївна народилась у м. Севастополь. На момент написання звіту очолює «Управління у справах молоді міста Севастополя». ²⁴⁸

За каденції Слонченко тільки у 2023 році в окупованому Севастополі було проведено понад 700 заходів щодо молоді, а загальна сума залучених коштів для реалізації молодіжних проєктів і програм склала 72,5 млн руб. ²⁴⁹ Слонченко позитивно оцінює

та активно підтримує те, що молоді кримчани залучаються до підтримки т. зв. «СВО», зокрема шують екосумки, плетуть маскувальні сітки та збирають аптечки для фронту, організовують неформальні зустрічі з ветеранами т. зв. «СВО». ²⁵⁰ Слонченко також відвідувала окуповані території, зокрема Запорізьку область, де брала участь у спільному заході з «міністеркою молодіжної політики ЛНР» Юлією Величко. ²⁵¹

246 <https://gkmp.rk.gov.ru/heads/9ab160bf-f5e0-47b8-97f7-010f94c337a0>, архів <https://archive.ph/RcDRT>.

247 https://vk.com/wall-187993858_19314, архів <https://archive.ph/wip/oy22z>.

248 <https://nts-tv.com/news/upravlenie-po-delam-molodezhi-i-sporta-v-sevastop-48407/?ysclid=m3g9t-07wa5683450276>, архів <https://archive.ph/wip/GdhV9>.

249 https://sevsakon.ru/view/prensa/allnews/vtoroj_sozyv/2024/aprel6/parlamentariyam-rasskazali-o-deyatelnosti-upravleniya-po-delam-molodezhi-v-2023-godu/, архів <https://archive.ph/wip/C8PQg>.

250 <https://www.sevastopol.kp.ru/daily/27591/4917087/?ysclid=m3g9tchrno668321138>, архів <https://archive.ph/wip/TaqWs>.

251 https://minmol.zo.gov.ru/novosti/produktivnyj_den_nachinaetsya_s_poleznyx_vstrech, архів <https://archive.ph/wip/bgkz2>.

https://minmol.zo.gov.ru/novosti/produktivnyj_den_nachinaetsya_s_poleznyx_vstrech

“ Молодёжная политика – это большая экосистема, в которой много направлений. И юношей, и девушек объединяет одно – саморазвитие и работа на благо Севастополя и России.

(укр. – «Молодіжна політика – це велика екосистема, де багато напрямів. І юнаків, і дівчат об’єднує одне – саморозвиток і робота на благо Севастополя та Росії».)²⁵²

Висновки

1. Проаналізовані матеріали дають обґрунтовані підстави стверджувати, що російська молодіжна політика на окупованих територіях спрямована на викорінення української ідентичності і нав'язування російського мілітаризованого патріотизму. Загалом російську молодіжну політику можна охарактеризувати як інструмент виховання не активного громадянина з чіткою власною позицією, а скоріш слухняного виконавця, який не піддає сумніву постулати, нав'язані державою. Так, ані в профільному законі, ані в стратегії (яка безпосередньо спрямована на конкретизацію положень закону) не знайшлося місця для, наприклад, розвитку критичного мислення серед громадян, а натомість пропонується лише сліпий патріотизм і готовність служити «Отечеству» і навіть померти за нього.
2. Розвиток мілітаристського патріотизму серед російської молоді є небезпечною тенденцією для України в цілому, бо фактично від дитячого садочка до університетських часів росіян готують до служби в армії та війни проти «недружніх держав», в тому числі й України. Але ще більшої небезпеки ця політика набуває як інструмент насадження російської ідентичності на окупованих Росією територіях. У контексті молоді основна ставка на патріотизм, тобто виховання почуття любові до Росії як єдиної вітчизни, готовності служити їй і, врешті, померти у загарбницьких війнах. Молодь на окупованих територіях розглядається російською владою суто як ресурс: економічний, трудовий, людський (саме тому, зокрема, українську молодь з ТОТ активно запрошують на навчання у російські ЗВО). А зрештою, і мобілізаційний – і тому російська влада активно рекламує службу в російській армії за контрактом і надає численні пільги колишнім учасникам т. зв. «СВО».
3. Чи спроможне сучасне міжнародне право запропонувати ефективні інструменти для захисту порушених прав української молоді на ТОТ? З одного боку, молоді люди перебувають під захистом усього спектра міжнародних угод, які стосуються захисту прав людини та міжнародного гуманітарного права, яке стосується законів і правил режиму окупації. Так російська молодіжна політика з її мілітаристським ухилом є явним порушенням ст. 51 IV Женевської конвенції, яка забороняє пропаганду військової служби у збройних силах держави-окупанта, а також примусову мобілізацію населення окупованих територій. Російська політика щодо змінення демографічної складової окупованих територій, з масовим переселенням росіян на ТОТ і депортацію українців звідти можна, ймовірно, вважати воєнним злочином відповідно до статті 8 (2) (a) (vii) Римського статуту МКС і злочином проти людяності згідно зі статтею 7 (1) (d).
4. Хоча міжнародне право не містить спеціальних гарантій для молоді в міжнародних угодах, воно все одно має велике значення для кваліфікації протиправності дій РФ на ТОТ. Так, використання Росією середньої та вищої освіти для мілітаризації молоді та знищення її національно-культурної ідентичності не відповідає цілям освіти, закладеним у Конвенції з економічних, соціальних і культурних прав, стороною якої, зокрема, є Росія. Однак у міжнародному праві на сьогодні відсутні механізми притягнення до відповідальності тих осіб, які індоктринують українську молодь на окупованих територіях. Відсутність знищення ідентичності як серйозного порушення прав людини теж не сприяє як появі механізмів для притягнення

до відповідальності, так і загальній увазі світової спільноти. Так, лише після повномасштабного вторгнення РФ в Україну були накладені санкції на посадових осіб окупованого Криму і м. Севастополь, незважаючи на те, що Росія почала впроваджувати «кримський сценарій» знищення ідентичності ще з 2014 року. Окупація українських територій триває, і російська політика русифікації, індоктринації та мілітаризації тільки інтенсифікується. Окупаційна влада докладє чималих зусиль і спрямовує великі ресурси для того, щоб українська молодь забула про своє коріння й почала вважати Росію своєю єдиною батьківщиною. Своєю чергою, ці процеси ускладнять процес реінтеграції та можуть створити конфлікти в майбутньому. Отже, своєчасне й проактивне реагування на впровадження протиправної молодіжної політики має бути пріоритетним як для України, яка вже розслідує ці випадки в межах національного судочинства, так і для світової спільноти.

З 2011 року, з
українського Криму

Наша місія

Наближаємо реінтеграцію
населення деокупованих
територій та закладаємо ос-
нови гарантій неповторення

almenda.ngo@gmail.com

